

God domarsed

Om tjänsteansvar och tillsyn

God domarsed

Om tjänsteansvar och tillsyn

Innehåll

Inledning	7
Allmänt om JO:s och JK:s tillsyn av domstolarna	8
Domstolsverket och domstolarna	12
Tjänstetillsättning	13
Fördelning av arbetsuppgifter	14
Arbetsledning inom domstolen m.m.	16
Måls beredning och avgörande	21
a) Långsam handläggning	21
b) Oriktig rättstillämpning m.m.	27
Handläggning	27
Tvångsåtgärder	34
Avgörande	39
Avräkning av tidigare frihetsberövande	43
Förordnande om förverkande av villkorligt medgiven frihet	45
c) Jävsfrågor	47
Vissa frågor om domares uppträdande m.m.	53
Juridisk rådgivning	53
Olämpligt uppträdande och olämpliga uttalanden	53
Vård av handlingar	63
Underlåtenhet att inställa sig på arbetsplatsen	64
Relation till och kontakter med massmedia m.m.	65
Brott utom tjänsten m.m.	69
Användande av tjänstetitel för privat angelägenhet m.m.	75
Bisysslor och tillstånd att uppträda som ombud	77

Inledning

Inom ramen för två offentliga utredningar, *Domaren i Sverige inför framtiden – utgångspunkter för fortsatt utredningsarbete* (SOU 1994:99) och *Domarutnämningar och domstolsledning* (SOU 2000:99), har strukturerade genomgångar gjorts av avgöranden i tillsyns- och ansvarsfrågor med huvudsaklig inriktning på domstolar och domare.¹ Redogörelserna innefattar referat avseende rättstillämpning hos Högsta domstolen, hovrätterna, Arbetsdomstolen, Statens ansvarsnämnd, JO och JK från 1960-talet fram till betänkandenas publicering. Inom ramen för regeringsuppdraget om domareetik har gjorts en uppföljning av de ovan nämnda redogörelserna för tiden från år 2000 och framåt. Vidare har redogörelserna kompletterats med avgöranden från även andra domstolar samt beslut från Tjänsteförslagsnämnden för Domstolsväsendet och Domarnämnden. I detta dokument redovisas referaten från de nämnda betänkandena – efter viss redigering – tillsammans med referaten över avgörandena från senare år. Här redovisas också några avgöranden som avser andra offentliganställdas användande av sociala medier.

¹ SOU 1994:99 Del B, bilaga 16 respektive SOU 2000:99 Del B, del av bilaga 6.

Allmänt om JO:s och JK:s tillsyn av domstolarna

JO 1975 s. 37

JO konstaterade att en rådman i tingsrätt hade förfarit oriktigt då denne i avskrivningsbeslut sedan båda parter uteblivit från första inställelse i återvinningsmål förordnat att tidigare meddelat lagsökningsutslag skulle stå fast. JO uttalade att det rörde en bedömningsfråga men gjorde inte gällande att tjänstefel skulle föreligga i saken.

JO 1975/76 s. 116

En hovrätt bedömde en handläggningsåtgärd hos en tingsrätt som rättegångsfel. Tingsrättens ordförande begärde att JO skulle pröva målets handläggning vid tingsrätten i vissa hänseenden. JO yttrade på anförda skäl att tingsrättens förfarande inte överensstämde med gällande rätt.

JO 1987/88 s. 19

Ifrågasatta felaktigheter i hovrätts dom; även uttalande om begränsningar i JO:s tillsyn över domstolar. JO uttalade kritik mot hovrätts dom i fråga om redovisningen av målsägandens och ett vittnes utsagor samt i fråga om redovisningen i domstolens protokoll av svarandens inställning till ett skadeståndsyrkande. JO redovisade vidare utförligt vilka frågor rörande hovrättens handläggning som han inte avsåg att pröva. Ärendet rörde ett brottmål där en domare åtalats och fällts till ansvar för brott utom tjänsten. I fråga om domaren hade Ansvarsnämnden funnit att domaren inte skulle avskedas från sin anställning som domare (Ä 11/1984). JO sökte inte ändring i detta beslut. JK väckte dock talan hos Arbetsdomstolen om avskedande av domaren (dnr JK 3345-86-20). JK

återkallade senare sin talan sedan förlikning träffats mellan parterna. Jämför även resningsärende NJA 1987 s. 459.

JO 1989/90 s. 36

JO-uttalande om de allmänna principerna för JO:s prövning av domstolarnas verksamhet. Ärendet rörde en anmälan till JO angående tingsrätts handläggning av en framställning från JK om förhör med en journalist. JO anförde bl.a. att JO inte ska överpröva avgöranden på det sätt som en överinstans gör och att beslut av myndigheter i frågor där den rättsliga regleringen ger utrymme för skilda bedömningar enligt fast praxis endast föranleder kritiska uttalanden av JO om det rör sig om klara felbedömningar. Denna återhållsamhet är enligt JO särskilt uttalad i fråga om avgöranden av domstolarna, vilket har sin grund i dessas i grundlag fastlagda självständighet i den rättstillämpande verksamheten.

JO 1992/93 s. 43

JO-kritik mot tingsrätt och hovrätt för lång handläggningstid, oklarheter i domskälen samt bristande motivering av beslut om avvisning av bevisning. Jämför Högsta domstolens beslut 1992-04-16 och Göta hovrätts skrivelse till riksdagens konstitutionsutskott 1993-01-13.

JO 1992/93 s. 54

Allmänna JO-uttalanden i fråga om ett förfarande som inte ansetts stå i överensstämmelse med rättegångsbalkens regler (avgörande av mål i dess helhet sedan beslut att ta upp viss fråga till avgörande genom mellandom fattats).

JO 1997/98 s. 474

Handläggningen av en god mans begäran om tillstånd till försäljning av huvudmannens fastighet. Uttalanden om JO:s begränsade tillsyn i bedömningsfrågor.

JK 1989 s. 29

Vissa frågor rörande domstolarnas handläggning av det s.k. styckmordsmålet (prövning av ett flertal handlägningsfrågor).

JK 1996 A. 1

Anmälan mot en kammarrättspresident för hennes brev till en tingsrättslagman med anledning av dennes vitsord över presidentens dotters notariatjänstgöring vid tingsrätten. JK fann att korrespondensen avsåg en privat angelägenhet och därmed föll utanför JK:s tillsynsområde. Till beslutet finns fogat en promemoria som innehåller ett utförligt resonemang kring vad som är offentlig respektive privat sfär i förhållande till området för JK:s tillsyn.

JK:s beslut 1998-05-07, dnr 2769-97-21

Anmälan angående jäv för domare som var medlem i ordenssällskap. JK uttalade att frågan om medlemskap i en privat förening var en sak som låg vid sidan av det offentliga anställningsförhållandet. Den föll därmed i princip utanför den sfär som utgjorde JK:s tillsynsområde. JK gjorde vissa generella uttalanden i saken.

JK:s beslut 2006-11-15, dnr 7024-06-21

Uttalanden avseende omfattningen av JK:s tillsyn såvitt gäller påstådda fel i en domstol. Ärendet gällde en anmälan mot tre justitieråds handläggning av en an-

sökan om resning. Av beslutet framgår att JK inte – utom möjligen i sällsynta undantagsfall – bör gå in på en granskning av om ett visst sakförhållande har hanterats på ett felaktigt sätt av en domstol.

Domstolsverket och domstolarna

JO 1999/2000 s. 48

Kritik mot Domstolsverket för att verket till samtliga kammarrätter och länsrätter distribuerat en vid Riksskatteverket upprättad promemoria med begäran om förtursbehandling av vissa mål. JO uttalade att verkets handlande visserligen inte kunde ses som något direktiv från verkets sida. Det är emellertid enligt JO av stor vikt att verket uppträder på ett sådant sätt att dess agerande inte orsakar något som helst tvivel i frågan om domstolarnas självständighet, särskilt känsligt är detta i mål där staten är part. Enligt JO borde därför inte Domstolsverket ha tillmötesgått Riksskatteverkets hemställan.

Tjänstetillsättning

JO 1976/77 s. 268

Fråga om dokumentation av muntliga upplysningar i tjänstetillsättningsärenden inom domstolsväsendet.

JO 1977/78 s. 317

Tjänsteförslagsnämnden för domstolsväsendet har i visst fall vid bedömandet av sökandens lämplighet för lagmanstjänst tagit hänsyn till hans alkoholvanor. JO har inte funnit anledning att ta avstånd härifrån.

Domarnämndens beslut 2010-03-17, dnr 102-2009

Domarnämnden fann i ett ärende om utnämning av rådman att en sökande för närvarande inte kunde komma i fråga för ordinarie domaranställning mot bakgrund av vad som hade framkommit om sökandens agerande i tidigare bedrivna näringsverksamhet (bl.a. underlåtenhet att i rätt tid betala skatter och avgifter samt förekomst av förbjudna lån).

Fördelning av arbetsuppgifter

JO 1980/81 s. 47

Bristfällig handläggning av tvistemål. Vikten av att tingsnotaries lämplighet att mottaga förordnande enligt tingsrättsinstruktionen noggrant provas i varje särskilt fall.

JO 1983/84 s. 32

Kritik mot att tingsnotarie fått handlägga ett komplicerat inskrivningsärende.

JO:s beslut 2010-12-14, dnr 2700-2010

Uttalande av JO beträffande vissa frågor rörande domstols beredningsorganisation, däribland fördelning av arbetsuppgifter inom domstolen. Vid den aktuella tingsrätten tillämpades ett system där beslut om dels vilken eller vilka domare som skulle avgöra ett visst mål i samband med huvudförhandling, dels ordförandeskap vid sammanträde för muntlig förberedelse bestämdes i samråd mellan domarna vid aktuell enhet i slutet av den vecka som föregick den vecka då förhandlingen skulle hållas. JO framhöll att endast objektivt godtagbara skäl får ligga till grund för ett beslut att omfördela ett mål eller ärende och att det är av yttersta vikt att inte ens en misstanke kan uppstå om att omfördelningen skett efter annat än sakliga kriterier. Principen om en slumpvis fördelning av mål och ärenden måste därför så långt möjligt upprätthållas. JO ansåg att det system som tillämpades vid tingsrätten borde kunna godtas även om man kunde hysa vissa principiella betänkligheter inför omfördelning av ansvar. Vid sin bedömning fäste JO avgörande vikt vid att den inledande fördelningen av mål och ärenden på enheter med grupper av domare skedde helt slumpvis, att

en eventuell omfördelning normalt skedde inom den grupp av domare på vilka målet initialt lottats samt att fördelningen av ordförandeskap skedde öppet vid ett gemensamt möte och uteslutande på grundval av sådana arbetsrelaterade hänsyn som t.ex. intresset av en jämn arbetsbelastning.

JK 1985 s. 73

Fråga om bl.a. tingsnotarie bort förordnas att handlägga ärende angående adoption av vuxen person.

JK 1989 s. 70

Fråga om hovrättspresidents beslut att ett uppmärksammat brottmål skulle tilldelas rotel på viss avdelning och att vissa lagfarna ledamöter skulle delta i målets avgörande. Utredningen visade att besluten var väl grundade varför JK inte fann anledning till kritik.

JK 1996 A. 8

Vissa frågor om ordinarie domares arbetsförhållanden. JK uttalade kritik mot hovrätts åtgärd att flytta hovrättsråd från avdelning med rotelansvar till placering i s.k. pool utan eget rotelansvar.

Arbetsledning inom domstolen m.m.

JO 1968 s. 379

I anledning av lockout och strejk på tjänstemannaområdet uppkom frågor om chefsdomare, som undantagits från arbetsinställelse, var skyldig tjänstgöra såsom inskrivningsdomare. I ärendet behandlade JO mot bakgrund av § 47 1809 års regeringsform befogenheten för hovrätt att ge direktiv om chefsdomares tjänsteutövning m.m. I ärendet förekom informell kontakt mellan Justitiedepartementet och hovrätten. JO ansåg inte fel ha förekommit.

JO 1970 s. 372

Fråga om hovrätt, som entledigat e.o. fiskal, handlat med tillräcklig omsorg genom att inte tidigare ha tagit definitiv ställning till hans anställningsförhållanden. Även fråga om innehållet i ett för fiskalen utfärdat tjänstgöringsbetyg. Kritiska synpunkter från JO på grund av att bedömningen av fiskalens lämplighet för tjänsten hållits öppen under avsevärd tid. Fiskalen hade tjänstgjort som fiskalsaspirant i ett år och som fiskal under drygt två och ett halvt år. Även kritik för att hovrätten i tjänstgöringsbetyget underlåtit att yttra sig om hur fiskalen fullgjort sina åligganden, uttalat sig för generellt och enbart negativt samt mot fiskalens vilja angett orsaken till anställningens upphörande.

JO 1988/89 s. 19

Chefsrådmans åtgärder mot en domare. Till följd av vissa händelser vid en huvudförhandling (relationsproblem mellan en tf rådmann och en åklagare) beslöt chefsrådmannen att flytta rådmannen till en annan rotel. JO redogjorde för den

konstitutionella och den övriga rättsliga regleringen av frågan och uttalade kritik.

JO 1989/90 s. 23

JO-uttalande om lagmans skyldighet att uttala sig till JO i anledning av remiss som rört annan domares befattning med ett mål hos domstolen.

JO 1991/92 s. 35

Chefsrådmans övergripande ansvar för att äldre mål blir avgjorda.

JO 1991/92 s. 37

Rotelinnehavares bevakningsansvar för rotelsekreterarens arbete.

JO 1992/93 s. 48

Lagmans ansvar för långsam handläggning av ett mål i tingsrätt handlagt av tingsfiskal.

JO 1995/96 s. 144

Fråga om bl.a. domstolschefs skyldighet att yttra sig till JO. JO:s beslut innehåller även ett resonemang kring JO:s tillsyn över domstolarna i förhållande till principen om domstolarnas självständighet.

JO:s beslut 1996-10-08, dnr 606-1996

Initiativärende mot kammarrätt angående handläggningen av ett mål i vilket klaganden – en kommunal nämnd – inte befunnits behörig att föra talan. Uttalanden om avdelningsordförandes ansvar för arbetet på avdelningens rotlar. Det aktuella målet hade lottats på en assessorsrotel och roteln hade under

handläggningsperioden – drygt två år – bemannats med tiotalet olika rotelinnehavare.

JO 1998/99 s. 37

Uttalanden om lagmannens skyldighet att göra anmälan till Statens ansvarsnämnd när det uppkommer en fråga om åtalsanmälan eller disciplinansvar som rör en vid tingsrätten anställd rådman. Jfr även NJA 2000 B 1 under avsnitt Oriktig rättstillämpning m.m., Handläggning.

JO:s beslut 1999-01-21, dnr 2140-1998

Initiativärende mot länsrätt angående brister i bevakningen av pågående mål. Uttalanden om rotelinnehavares åligganden att med jämna mellanrum företa en inventering av rotelns mål samt lagmannens ansvar för att domstolens arbete generellt bedrivs på ett tillfredsställande sätt genom att bl.a. ha en överblick över balansläget på de olika rotlarna, i synnerhet beträffande äldre oavgjorda mål, och vidta lämpliga åtgärder för främjandet av en jämn arbetsfördelning och en någorlunda likvärdig avgörandetakt. Kritik riktades mot rotelinnehavaren och lagmannen.

JO 2007/08 s. 36

En lagmans skyldighet att göra anmälan till Statens ansvarsnämnd när en fråga om disciplinansvar uppkommit beträffande en domare vid tingsrätten.

JO:s beslut 2007-06-20, dnr 324-2006

Kritik mot en tingsfiskal för bristande bevakning av åtalsfrist, vilket resulterat i att en häktad person inte omedelbart försatts på fri fot när åtal inte väckts

inom den frist som angetts i häktningsbeslutet. JK ansåg att tingsrätten bort göra anmälan till ansvarsnämnden.

JO 2008/09 s. 42

En lagmans ansvar för brister i en tingsrätts verksamhet. JO uttalade att ansvaret för att det finns ett kontrollsystem avseende äldre mål och ärenden ytterst vilar på lagmannen i egenskap av chef för domstolen. Domstolschefens möjligheter att ingripa begränsas av den i en rättsstat grundläggande principen om domstolars och domares oberoende. Enligt JO utgjorde det emellertid inte ett ingrepp i den enskilde domarens självständighet i den dömande verksamheten om en domstolschef erbjuder en domare tillfällig lättnad i tilldelningen av nya mål och ärenden. JO uttalade vidare att om ett mål eller ärende inte drivs fram emot ett avgörande inom skäligen tid måste en lagman kunna bestämma att målet eller ärendet fortsättningsvis ska handläggas av en annan domare. Ett sådant ingripande kan inte, om det sker på sakliga grunder, anses stå i strid med vare sig principen om domares oberoende eller behovet av att säkerställa domstolens opartiskhet. Ett ingripande av nu behandlat slag bör även kunna ske mot en enskild domares vilja. JO uttalade kritik mot lagmannen för dennes bristfälliga – och under en period obefintliga – kontroll av äldre mål och ärenden vid tingsrätten.

JK 1981 s. 15

Angående plenums befogenhet enligt tingsrättsinstruktionen m.m. Kritik mot dels plenums beslut att protokollet från plenums sammanträde skulle tas in i akten i ett mål, dels att nedsättande omdömen om viss domare tagits in i protokollet.

JK 1987 A. 10

Fråga om tillämpning av bestämmelserna i 17 kap. 9 § rättegångsbalken om tid för meddelande av dom i tvistemål. JK erinrar om bl.a. lagmannens skyldighet att organisera arbetet på sådant sätt att utrymme lämnas för överläggningar i de mål som handläggs i kollegial sammansättning.

Måls beredning och avgörande

a) Långsam handläggning

Göta hovrätts dom 2003-06-13, mål nr B 4700-02

JO åtalade en tingsrättslagman för uppsåtligt tjänstefel bestående i underlåtenhet att vidta handläggningsåtgärder i två tvistemål. Lagmannen dömdes i enlighet med åtalet. Påföljden bestämdes till 80 dagsböter. JO hade i ett tidigare beslut riktat kritik mot lagmannen för bristande handläggning av bl.a. nu aktuella tvistemål.

Svea hovrätts dom 2007-12-19, mål nr B 3512-07

En rådman åtalades för dröjsmål i handläggningen av nio mål och ärenden. Han dömdes för tjänstefel i nio fall till 50 dagsböter. Vid fastställande av antalet dagsböter beaktade hovrätten att arbetssituationen varit i det närmaste extrem.

Hovrättens för Västra Sverige dom 2009-03-20, mål nr B 2750-08

JO väckte åtal mot en rådman för tjänstefel bestående i underlåtenhet att vidta handläggningsåtgärder i ett domstolsärende. Hovrätten dömde domaren för uppsåtligt tjänstefel till 50 dagsböter.

Svea hovrätts dom 2010-06-14, mål nr B 9813-09 och B 3996-10

JO väckte åtal mot en rådman för tjänstefel bestående i dröjsmål i handläggningen i två fall. Rådmannen dömdes för uppsåtligt tjänstefel till 40 dagsböter.

Högsta domstolens dom 2011-06-28, mål nr B 4667-10

En rådman i tingsrätt hade av hovrätten dömts för tjänstefel genom att i 22 fall uppsåtligt underlåta att expediera domar i tid. Hovrätten hade ogillat ett åtal för brott mot tystnadsplikt. Högsta domstolen konstaterade att det av rättssäkerhetsskäl generellt ställs höga krav på en korrekt handläggning inom rättsväsendet och att särskilt höga krav ställs på en domstol (se även bl.a. NJA 2001 s. 35 och 2002 s. 336). Enligt Högsta domstolens bedömning var det i ett fall mot rådmannens nekande inte styrkt att någon försening hade ägt rum. Vidare fann Högsta domstolen att en del gärningar skulle bedömas som ringa. Beträffande 14 avkunnade domar hade expedieringen varit försenad med mellan sex och 14 dagar. Högsta domstolen konstaterade att detta var en oacceptabelt lång tid och dömde rådmannen för tjänstefel avseende för sent färdigställande av dessa domar. Vid bestämmande av påföljden beaktade Högsta domstolen att Statens ansvarsnämnd i ett yttrande till hovrätten anfört att rådmannen sannolikt skulle komma att avskedas från sin anställning om han dömdes till ansvar i huvudsak i enlighet med åtalet samt i ett senare beslut funnit att omständigheterna var sådana att det kunde antas att det, om rådmannen dömdes, fanns grund för avskedande. Med tillämpning av 29 kap. 5 § första stycket 5 brottsbalken bestämde Högsta domstolen därför påföljden till 30 dagsböter.

Statens ansvarsnämnds beslut 1987-04-13 (Å 2/1987)

JK anmälde en rådman till ansvarsnämnden för dröjsmål med att meddela domar och för underlåtenhet att vidta några egentliga åtgärder för ett måls fortsatta handläggning. Ansvarsnämnden ålade rådmannen löneavdrag under 20 dagar.

JO 1965 s. 15

Åtal mot rådman för dröjsmål med utfärdande av stämning i brottmål och för försummad kontroll huruvida utfärdad stämning delgivits; dröjsmålen och försummelserna hade medfört preskription i vissa fall. Rådsmannen dömdes i laga kraft vunnit hovrättsdom för tjänstefel.

JO 1969 s. 415

Åtal mot vice ordförande i hyresnämnd för dröjsmål med avgörande av mål angående fastställande av grundhyror. Åtal för tjänstefel bifölls i laga kraft vunnit hovrättsdom.

JO 1973 s. 21

Åtal mot ordförande i hyresnämnd för dröjsmål med utsättande av sammanträde med nämnden och meddelande av nämndens utslag. Åtalet för tjänstefel vann bifall i laga kraft vunnit hovrättsdom.

JO 1990/91 s. 24

JO:s anmälan om disciplinansvar mot domare för dröjsmål med expediering av beslut om rättspsykiatrisk undersökning i brottmålsdom lämnades utan bifall av Ansvarsnämnden (1990-02-20, Ä 9/1989). Saken rörde en fråga om domarens ansvar som rotelinnehavare för en delegerad arbetsuppgift. Beslutet vann laga kraft. JO gjorde framställning till regeringen om meddelandet av föreskrifter som närmare reglerar ansvarsfördelningen mellan rotelinnehavare och annan personal när fråga är om delegerade arbetsuppgifter. Jämför prop. 1991/92:100 bil. 3 s. 12 f.

JO 2002/03 s. 34

Fråga om ansvar för tjänstefel av domare. JO väckte åtal mot en rådman för tjänstefel bestående i att denne i tre fall inte haft kanslidomar i brottmål färdigställda på utsatta tider. Göta hovrätt dömde den 10 september 2001 rådmannen för tjänstefel i enlighet med åtalet. Påföljden bestämdes till 30 dagsböter. Högsta domstolen ogillade den 13 juni 2002 åtalet med hänvisning till att gärningarna fick anses vara ringa. Domstolen beaktade att rådmannen befunnit sig i en utomordentligt pressad arbetssituation och gjort en felbedömning (NJA 2002 s. 336).

JO 2007/08 s. 44

JO inledde förundersökning mot en rådman för underlåten handläggning av fyra tvistemål. Sedan förhör hållits lades förundersökningen ned, men JO uttalade allvarlig kritik mot rådmannens underlåtenhet att driva förberedelsen av målen framåt.

JO:s beslut 2007-08-30, dnr 1675-2006

JO inledde förundersökning mot en rådman för tjänstefel främst bestående i underlåten handläggning av två tvistemål. Sedan förhör hållits beslutade JO att lägga ned förundersökningen såvitt avsåg ett av målen då gärningen bedömdes som ringa och beträffande det andra målet då JO inte ansåg sig kunna visa att rådmannen burit det faktiska ansvaret för målet under så lång tid att den uteblivna handläggningen skulle medföra straffansvar. JO riktade emellertid allvarlig kritik mot rådmannen för hennes långsamma handläggning av målen.

JO:s beslut 2007-08-30, dnr 1676-2006

JO inledde förundersökning mot en rådman för tjänstefel bestående i dröjsmål i handläggningen. Sedan förhör hållits lade JO ned förundersökningen, men riktade allvarlig kritik mot rådmannen för handläggningen.

JO 2010/11 s. 253

Åtal mot en lagman i länsrätt för underlåtenhet att avgöra 41 mål inom skäligen tid. Domaren dömdes för uppsåtligt tjänstefel till villkorlig dom och 60 dagsböter.

JO:s beslut 2010-12-09, dnr 4006-2010

JO riktade allvarlig kritik mot en tingsrätt för en exceptionellt lång – 19 år – handläggningstid av ett tvistemål rörande fel i fastighet. JO underströk att oavsett det sätt på vilket en part utför sin talan är rätten skyldig att driva målet framåt mot ett avgörande inom skäligen tid. Vidare framhöll JO att även domstolschefen har ett ansvar att se till att handläggningen inte drar ut på tiden och att det inte är tillräckligt att lagmannen enbart håller sig informerad om handläggningen av målet.

JO:s beslut 2010-12-21, dnr 6169-2009

JO inledde förundersökning och delgav rådman i tingsrätt misstanke om tjänstefel bestående i långsam handläggning av ett brottmål där den tilltalade var under 18 år. Med hänsyn till vad som framkom under utredningen beslutade JO att lägga ned förundersökningen men riktade allvarlig kritik mot rådmannen. Beslutet innehåller även vissa uttalanden beträffande förutsättningarna för en domare att utöva sitt ansvar enligt 15 § tingsrättsinstruktionen.

JK 1981 s. 13

Lagmans dröjsmål sex månader elva dagar med att expediera dom ansågs som vårdslös myndighetsutövning.

JK 1989 s. 52

Misstanke mot rådman i tingsrätt för vårdslös myndighetsutövning bestående i att häktningsförhandling inte hållits inom föreskriven tid. JK beslutade om åtalseftergift.

JK 1989 s. 77

JK anmälde en rådman i tingsrätt till ansvarsnämnden för dröjsmål med att underrätta tilltalad om dom, för dröjsmål med att utfärda stämning, för dröjsmål med att sända över vadeinlaga till hovrätten och för beslut om att förlänga vadedetid samt för att utan giltigt skäl utebli från sin tjänst. Ansvarsnämnden ålade rådmannen löneavdrag under 15 dagar (1990-06-01, Ä 7/1989). JK hade även tidigare anmält rådmannen till ansvarsnämnden med yrkande om att hon skulle åläggas disciplinpåföljd på grund av dröjsmål med att färdigställa och expediera domar. Ansvarsnämnden vidtog då inte någon åtgärd med anledning av anmälan (1983-05-10, Ä 5/1982).

JK:s beslut 1998-04-20, dnr 3210-97

Åtal mot rådman på grund av dröjsmål med handläggning av mål (vattenmål) vid tingsrätt. Åtalet för tjänstefel vann delvis bifall i laga kraft vunnen hovrättsdom.

JK:s beslut 2007-10-11, dnr 5416-06-40

Skadeståndsanspråk med anledning av en tingsrätts dröjsmål i handläggningen av ett tvistemål. Yrkandet bifölls delvis.

JK:s beslut 2008-04-15, dnr 7912-07-40

Skadeståndsanspråk med anledning av överträdelse av rätten till rättegång inom skälig tid enligt artikel 6.1 Europakonventionen. Yrkandet bifölls delvis.

JK:s beslut 2008-04-15, dnr 7913-07-40

Skadeståndsanspråk med anledning av överträdelse av rätten till rättegång inom skälig tid enligt artikel 6.1 Europakonventionen. Yrkandet bifölls delvis.

JK:s beslut 2008-04-15, dnr 7914-07-40

Skadeståndsanspråk med anledning av överträdelse av rätten till rättegång inom skälig tid enligt artikel 6.1 Europakonventionen. Yrkandet bifölls delvis.

JK:s beslut 2009-03-20, dnr 5879-08-40

Anspråk på skadestånd för ideell skada från en juridisk person med anledning av långsam handläggning av ett tvistemål. Yrkandet bifölls delvis.

b) Oriktig rättstillämpning m.m.

Handläggning

NJA 2000 B 1

Rådman vid tingsrätt hade vid upprepade tillfällen handlagt tvistemål i strid med rättegångsbalkens regler. Främst rörde det sig om att rådmannen avgjort mål trots att målen inte varit tillräckligt förberedda. Rådmannen dömdes för 19

fall av tjänstefel. Högsta domstolen uttalade att även om rådmannen fick anses ha handlat i syfte att avgöra målen snabbt och rationellt innebar handläggningen i många fall att svarandena berövades möjligheten att effektivt föra sin talan och därmed en väsentlig del av det rättsskydd som de var berättigade att åtnjuta under prövningen vid domstol. Jfr även JO 1998/99 s. 37 under avsnitt Arbetsledning inom domstolen m.m.

Svea hovrätts dom 2001-04-06, mål nr B 7497-00

Åtal mot rådmän för att han avkunnat dom trots att rätten inte varit domför. Rådmannen hade som ensamdomare dömt en person till en månads fängelse. Hovrätten dömde rådmannen för tjänstefel till trettio dagsböter.

Svea hovrätts beslut 2011-03-09, mål nr B 895-11

En man dömdes i tingsrätten för våldtäkt mot barn och sexuell ofredande till fängelse i fem år jämte förverkande av villkorligt medgiven frihet. I hovrätten yrkade mannen i första hand att domen skulle undanröjas på grund av grovt rättegångsfel. Hovrätten konstaterade att ordföranden vid tingsrätten – i samband med den offentliga försvararens motförhör med målsäganden – upprepade gånger avbrutit honom, kritiserat frågorna, tillrättaviserat honom och ifrågasatt hans sätt att sköta försvaret trots att frågorna inte var av det slag att de bort avvisas. Försvaren har därefter sagt sig känna sig förhindrad att ställa ytterligare frågor till målsäganden. Tingsrätten tillät senare felaktigt försvararen att åberopa uppgifter som målsäganden tidigare lämnat under polisförhör utan att föranstalta om att målsäganden kunnat konfronteras med dem under ett fortsatt motförhör. Hovrätten konstaterade – bl.a. med beaktande av de krav som kan anses följa av Europakonventionen – att tingsrätten genom sitt agerande försvarat för försvaret på ett sådant sätt att den tilltalade inte kunde an-

ses ha fått en rättvis rättegång. Det hade därmed förekommit rättegångsfel som kunde antas ha påverkat utgången i målet. Hovrätten undanröjde därför tingsrättens dom.

JO 1961 s. 58

Häradshövding hade till vederbörande landsfogde översänt en brottmålsakt för de åtgärder landsfogden kunde vilja företa i fråga om undersökning angående osanna vittnesutsagor. Sedan menedsåtal väckts mot vittnen i det förra brottmålet handlade häradshövdingen menedsålet trots att han var jävig. Åtal mot häradshövdingen för tjänstefel ogillades i laga kraft vunnen hovrättsdom med hänvisning till jävsreglernas allmänna avfattning och utrymmet för skilda tolkningar.

JO 1968 s. 17

Åtal för tjänstefel mot tingsdomare dels för att han vid handläggningen av faderskapsmål förordnat tingsvaktmästare att i egenskap av god man bevaka svarandens rätt i målet, trots att svaranden vistades under känd adress, dels för att domen i målet enligt sin avfattning grundats endast på medgivande av gode mannen, dels för att indispositivt tvistemål avgjorts utan huvudförhandling. Även fråga om tingsdomaren förfarit felaktigt genom underlåtenhet att tillföra akten i avgjort mål ett av protokollföraren upprättat protokoll, som i stället ersatts med ett av ordföranden upprättat protokoll. Åtalet, som fördes till Högsta domstolen, bifölls delvis (NJA 1967 not. B 1).

JO 1980/81 s. 17

Disciplinansvar för tingsfiskal som bl.a. underlåtit att meddela dom i mål angående vårdnad om barn, umgängesrätt m.m. Ansvarsnämnden beslöt om varning (Ä 1/1980).

JO 1984/85 s. 21

Åtal mot lagman vid tingsrätt för myndighetsmissbruk och vårdslös myndighetsutövning i samband med handläggning av dispositivt tvistemål. Åtalet, som fördes till Högsta domstolen, vann delvis bifall (NJA 1984 s. 80).

JO 1985/86 s. 19

Ansvar ifrågasatt mot lagman vid tingsrätt för förtal och myndighetsmissbruk i samband med handläggning av frågor om viss persons lämplighet som biträde enligt rättshjälpslagen. JO uttalade kritik i vissa avseenden. I fråga om lagmannens beslut att entlediga biträdet, vilket inte föregåtts av kommunikation, beslöt JO om åtalseftergift för myndighetsmissbruk.

JO 1994/95 s. 43

Fråga om underhandskontakt mellan domstol och åklagare under handläggningen av ett mål men utanför området för domstolens formella processledning. Kritik mot domaren (chefsrådman i tingsrätt) eftersom det inneburit att förtroendet för rättens opartiskhet rubbats.

JO 2003/04 s. 167

Disciplinansvar för en domare i en förvaltningsdomstol med anledning av att innehållet i sekretesskyddade handlingar röjts. JO överlämnade ärendet till Statens ansvarsnämnd. Nämnden beslutade den 7 mars 2003 (Ä 18/2002) att

älägga ett kammarrättsråd disciplinpåföljd i form av varning för att han under handläggningen lät klaganden få del av handlingar för vilka sekretess gällde.

JO 2005/06 s. 27

En tingsrätts beslut att hålla förhör med två barn vid en muntlig förberedelse i ett vårdnadsmål. På en rådmans initiativ hölls vid en muntlig förberedelse förhör med parternas två barn som var elva och fjorton år. Enligt JO hade åtgärden inte stöd i lag. JO riktade bl.a. kritik mot att rådmannen inte på ett bättre sätt utredde om det var uppenbart att barnen inte skulle kunna ta skada av förhören och att han inte såg till att barnen fick möjlighet att före förhören ta ställning till om de ville delta. JO riktade även allvarlig kritik mot att rådmannen under förhöret med ett av barnen pressade henne att svara på frågor om misstankar om misshandel som hon skulle ha varit utsatt för från sin mors sida.

JO:s beslut 2005-02-28, dnr 3145-2003

Kritik mot en rådmän bl.a. för att denne tillät en huvudförhandling i ett vårdnadsmål pågå under allt för lång tid och till en allt för sen tidpunkt (kl. 23.50).

JO 2006/07 s. 44

Kritik mot rådmän för åtgärd att endast kalla den ena av två parter till ett sammanträde i ett ärende.

JO:s beslut 2006-11-10, dnr 3957-2005

Kritik mot en rådmän med anledning av att tingsrätten till ett sammanträde i ett ärende endast kallat ena parten.

JO 2007/08 s. 29

Kritik mot en rådman för att han gjorde uppehåll i en huvudförhandling i ett brottmål för att låta ett vittne, tillsammans med åklagaren, läsa igenom sina under förundersökningen lämnade uppgifter i syfte att vittnet därefter skulle kunna lämna ett vittnesmål angående samma sak.

JO 2008/09 s. 36

Kritik mot en lagman för att tingsrätten formlöst avstått från att förordna en viss advokat som offentlig försvarare.

JO 2008/09 s. 68

Uttalanden angående lämpligheten av kontakter mellan domstol och läkare med anledning av till rätten ingivna läkarintyg.

JO 2008/09 s. 243

Kritik mot en länsrätt för att en part, en socialnämnd, vid en muntlig förhandling inte fick möjlighet att yttra sig angående uppgifter som framkommit under förhandlingen.

JO 2010/11 s. 52

Allvarlig kritik mot en tf. rådman för att han vid en muntlig förberedelse i ett vårdnads mål ringt upp parternas 9-årige son. Även kritik mot en annan tf. rådmans handläggning av målet efter huvudförhandlingen.

JO:s beslut 2010-02-26, dnr 3393-2009

Allvarlig kritik mot en rådman för att han av förbiseende angav den tilltalades adress i en brottmålsdom trots att uppgiften var sekretessbelagd. JO kritiserade

också rådmannen för att han, när han upptäckte sitt misstag, med tuschpenna strök över adressuppgiften såväl i originaldomen som i den stämningsansökan som fanns i tingsrättens akt.

JO:s beslut 2010-07-02, dnr 2628-2009

Allvarlig kritik mot en domare för att ett avkunnat beslut gavs ett annat innehåll i protokollet från sammanträdet. En tf. rådmann, som varit rätts ordförande i ett familjemål, instruerade protokollföraren, en notarie, att i protokollet från ett sammanträde för muntlig förberedelse inte ange det beslut som han avkunnat rörande barnens rätt till umgänge med fadern utan i stället ange det beslut som han avsett att avkunna. JO inledde förundersökning om tjänstefel men fann sedan förhör hållits att gärningen var att bedöma som ringa.

JK 1990 s. 24

Tingsfiskal hade varit försumlig genom att inte uppmärksamma att rätten inte var domför. Fråga om tjänstefel enligt 20 kap. 1 § brottsbalken. JK ansåg brottet ringa, åtalade inte och tog inte upp frågan om disciplinansvar.

JK:s beslut 2007-10-24, dnr 6520-06-40

Skadeståndsanspråk med anledning av en tingsrätts handläggning vid en muntlig förberedelse. Företrädare för svarandebolaget, vilka var hemmahörande i Tyskland, hade dagen före sammanträdet meddelat tingsrätten att de kunde bli något försenade. Tingsrätten förklarade 25 minuter efter utsatt tid för den muntliga förberedelsens påbörjande sammanträdet avslutat. Dagen därpå meddelade tingsrätten tredskodom på grund av svarandens utevaro vid den muntliga förberedelsen. JK fann att det var i sådan grad olämpligt av tingsrätten att

avsluta den muntliga förberedelsen – utan att avvakta ytterligare någon stund – att skadeståndsansvar hade uppkommit för staten.

Tvångsåtgärder

NJA 1990 s. 542

Fråga på talan av JK om rådman i tingsrätt gjort sig skyldig till vårdslös myndighetsutövning vid häktningsbeslut. Åtalet ogillades.

NJA 1992 s. 555

Fråga på talan av RÅ om rådman i tingsrätt gjort sig skyldig till tjänstefel vid beslut om förtida omhändertagande enligt 9 kap. 10 § andra stycket rättegångsbalken. Rådmanen dömdes för tjänstefel.

NJA 1997 s. 186

Åtal för tjänstefel mot hovrättsledamöter som av oaktsamhet förordnat om häktning utan laglig grund har ogillats. Gärningen ansågs som ringa med hänvisning till bl.a. domarnas extrema arbetsbelastning. Högsta domstolen uttalade bl.a. att det av rättssäkerhetsskäl är angeläget att de som vid en domstol prövar frågor om frihetsberövanden inte försätts i en situation där den risk för misstag som alltid föreligger ökar högst påtagligt.

NJA 1997 s. 368

Rådman vid tingsrätt som underlåtit att hålla omhäktningförhandling enligt 24 kap. 18 § tredje stycket rättegångsbalken dömd för tjänstefel. Högsta domstolen uttalade bl.a. att det när det gäller tolknings- och tillämpningsfrågor i och för sig bör finnas en betydande marginal innan en felbedömning kan anses

grunda ansvar för tjänstefel, men att ansvar för tjänstefel dock kan komma i fråga vid allvarliga bedömningsfel.

Svea hovrätts dom 2002-09-30, mål nr B 3133-02

Åtal mot en rådman för underlåtenhet att efter huvudförhandling häva häktningsbeslut, vilket fick till följd att den tilltalade varit berövad friheten under för lång tid. Även åtal för att rådmannen avkunnat dom i ett brottmål två gånger, varvid straffet för den tilltalade höjdes vid det senare avkunnandet. Rådmannen dömdes för tjänstefel till 50 dagsböter. Samma rådman hade dömts för tjänstefel av Svea hovrätt den 6 april 2001.

Svea hovrätts dom 2006-02-07, mål nr B 7999-05

Åtal mot rådman för beslut om en tilltalads kvarblivande i häkte trots att det frihetsberövande som ägt rum i målet översteg utdömt fängelse. Hovrätten dömde domaren för oaktsamt tjänstefel till 30 dagsböter.

Statens ansvarsnämnds beslut 1998-04-06 (Ä 7/1996)

En hovrätt anmälde en i hovrätten anställd assessor till ansvarsnämnden för fråga om åtalsanmälan avseende tjänstefel bestående i beslut om häktning utan laglig grund. Ansvarsnämnden fann att assessorn visserligen var skäligen misstänkt för gärning enligt 20 kap. 1 § BrB men att gärningen var att anse som ringa. Hovrättsassessorn skulle därför inte anmälas till åtal. Ansvarsnämnden prövade samma omständigheter i ett disciplinärt förfarande mot assessorn och fann att assessorn genom sitt förfarande av oaktsamhet hade åsidosatt sina skyldigheter i anställningen som domare. Enligt ansvarsnämnden var det emellertid av olika skäl inte motiverat att meddela assessorn disciplinpåföljd.

JO 1977/78 s. 19

Befogade tvångsåtgärder mot advokat som misstänkts för brott? Fråga om disciplinär påföljd för åklagare och tingsrättslagman. JO kritiserade domaren och anmälde åklagaren till Ansvarsnämnden. JK anmälde senare domaren till Ansvarsnämnden på den grunden att rådmannen av oaktsamhet, som inte var ringa, hade åsidosatt vad som ålegat honom som domare genom att inte med tillräcklig noggrannhet och omsorg sätta sig in i de frågor som han haft att bedöma. (JK:s beslut publicerades i TSA 1977 s. 224.) Ansvarsnämnden beslöt om varning mot domaren och lämnade anmälan mot åklagaren utan bifall (Ä 6/1976 och Ä 3/1977).

JO 1991/92 s. 25

JO:s anmälan om disciplinansvar för bl.a. chefsrådman i tingsrätt med anledning av ett beslut om hemlig telefonavlyssning (avlyssning av telefon till vilken den misstänkte kunde antas komma att ringa) lämnades utan bifall av Ansvarsnämnden (Ä 2/1991). JO:s beslut och Ansvarsnämndens beslut innehåller en utförlig diskussion av bl.a. domarens rättsliga ansvar för det felaktiga beslutet. Ansvarsnämnden ansåg att bestämmelserna inte var avfattade på ett tillräckligt tydligt sätt. Den vidsträckta tolkning som skett av bestämmelsen var inte avsedd av lagstiftaren, men framgick inte av lagrummets förarbeten utan av senare rapporter och propositioner. Nämnden påpekade att beslut av denna art fattas under tidspress och att det inte kan förväntas att domare skall kunna ägna någon längre tid för studium av de i detta fall inte helt lättillgängliga rättskällorna. Det rörde sig om beslut som måste fattas i all hast och som av förbiseende blivit felaktigt. Varje form av oaktsamhet vid tillämpningen av reglerna borde därför inte medföra ansvar.

JO 1996/97 s. 31

Åtal för tjänstefel mot tf. rådman som beslutat om häktning trots att lagliga förutsättningar för häktning inte förelåg. Rätten hade självmant tagit upp och prövat fråga om häktning i anledning av en gärning för vilken åtal ännu inte hade väckts. Åtalet, som fördes till Högsta domstolen, vann bifall. Två av Högsta domstolens ledamöter var skiljaktiga och ansåg att det var fråga om oskicklighet vid myndighetsutövning och inte straffbar oaktsamhet (NJA 1996 s. 237).

JO 1999/2000 s. 32

Fråga om häktningsbeslut borde ha hävts när åtalet kom att avse andra brott än de som låg till grund för häktningen. Förundersökning för straffbart tjänstefel lades ned. JO ansåg att domaren (lagman i tingsrätt) gjort en felbedömning i en i och för sig ovanlig rättsfråga, men att detta inte kunde tillskrivas lagmannen som straffbar oaktsamhet.

JO 1999/2000 s. 193

Anmälan om disciplinansvar för en rådman vid länsrätt som utan laga stöd beslutat om fortsatt tvångsvård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård. Statens ansvarsnämnd ålade rådmannen löneavdrag i tio dagar (Å 12/1998).

JO 2000/2001 s. 55

En rådman i tingsrätt vägrade att hålla häktningsförhandling med hänvisning till att åklagaren inte hade tillhandahållit rätten något skriftligt utredningsmaterial. JO inledde förundersökning rörande tjänstefel, men lade ned förundersökningen då varken uppsåt eller straffbar oaktsamhet bedömdes föreligga.

Allvarlig kritik riktades dock mot rådmannen för dennes handläggning av häktningsfrågan.

JO 2005/06 s. 55

Allvarlig kritik mot en tingsrätt för dess handläggning av en fråga om häktning på rättens eget initiativ. JO uttalade att det var med viss tvekan som myndigheten valt att inte gå vidare i saken.

JO 2006/07 s. 38

En tf. rådmän beslutade utan laga grund om hämtning av ett vittne. JO överlämnade ärendet till Statens ansvarsnämnd för prövning av disciplinpåföljd för tjänsteförseelse. Statens ansvarsnämnd beslutade den 28 oktober 2005 att ålägga domaren disciplinpåföljd i form av varning.

JO:s beslut 2008-03-20, dnr 4974-2006

JO riktade stark kritik mot en rådmän med anledning av att denne, sedan en part i ett vårdnadsmål anmält att hon var sjuk och gett in läkarintyg, beslöt att inte ställa in den förestående huvudförhandlingen utan i stället bl.a. förordnade om hämtning av parten.

JK:s beslut 2006-06-08, dnr 692-06-21

Kritik mot en tingsfiskal för brister i handläggningen av vissa frågor om häktning m.m. JK uttalade att en ung domare under utbildning måste tillåtas fel av den art som var i fråga utan att det föranleder disciplinansvar.

JK:s beslut 2008-02-19, dnr 1217-07-21

Kritik mot en tingsrätts hantering av frågan om handfängsel vid en domstolsförhandling.

Avgörande

NJA 1992 B 2

Åtal mot rådman i tingsrätt för att ha dels dömt till lindrigare påföljd än vad straffminimum för brott föreskrev, dels avfattat en skriftlig dom med påföljd som inte överensstämde med muntligt avkunnad dom i målet. Åtalet för tjänstefel bifölls vad gäller den sist nämnda förseelsen.

NJA 1994 s. 194

Att hovrätt har avvikit från prejudikat av Högsta domstolen har inte ansetts grunda skadeståndsskyldighet för staten. Högsta domstolen uttalade bl.a. att en domstol bör ha vissa möjligheter att avvika från tidigare rättspraxis och att om domstolen anför rimliga skäl för att tillämpa lagen på ett annat sätt än Högsta domstolen gjort, en sådan rättstillämpning i vart fall inte kan föranleda skadeståndsskyldighet för staten.

NJA 1994 s. 654

Fråga om skadeståndsskyldighet för staten i anledning av domstols bedömning av rätts- och bevisfrågor vid prövning av kvarstadsyrkande. Skadeståndstalan ogillades. Högsta domstolen uttalade bl.a. att det för skadeståndsansvar när det gäller rätts- och bevisfrågor inte räcker att en domstol gjort en bedömning som kan ifrågasättas, utan det krävs uppenbart oriktiga bedömningar.

Statens ansvarsnämnds beslut 2011-05-03 (Å 7/2010)

JO hade anmält en tingsrättsrådman till Statens ansvarsnämnd för disciplinpåföljd enligt lagen om offentlig anställning. Enligt JO hade rådmannen åsidosatt sina skyldigheter i anställningen genom att han i ett avgörande rörande vårdnad m.m. dels inte redovisat vad tingsrätten grundat sina slutsatser på, dels uttryckt sig högst olämpligt och på ett sätt som varit ägnat att framkalla tvivel om rättens opartiskhet. Enligt JO hade rådmannen genom sitt handlande gjort sig skyldig till sådan tjänsteförseelse som borde föranleda disciplinpåföljd. Statens ansvarsnämnd konstaterade att domen inte uppfyllde ens de formella minimikraven i 17 kap. 7 § 5 rättegångsbalken. Genom att avfatta en dom på detta sätt hade rådmannen i vart fall av oaktsamhet åsidosatt sina skyldigheter i anställningen. Statens ansvarsnämnd konstaterade vidare att domen generellt präglades av en ton som var nedvärderande mot modern och samtidigt positiv mot fadern. Enligt nämnden kunde sammantaget ingen annan slutsats dras än att rätten hade tagit ställning för fadern och mot modern även på det känslomässiga planet. Genom utformningen av domskälen hade rådmannen föranlett att rättens opartiskhet på goda grunder hade kunnat sättas i fråga. Härigenom hade domaren också på detta sätt i vart fall av oaktsamhet åsidosatt sina skyldigheter i anställningen. Enligt ansvarsnämnden var bristerna så flagranta att felen inte kunde bedömas som ringa. Rådmannen ålades därför en varning för tjänsteförseelse.

JO 1984/85 s. 69

Åtal för vårdslös myndighetsutövning mot åklagare, som åtalat en person för brott mot sekretessbestämmelser trots att den åtalade gärningen inte var straffbar, samt mot hovrättsassessor, som fällt den tilltalade till ansvar. Den rättsliga

felbedömning som gjorts ansågs av Högsta domstolen inte som så allvarlig att den var att betrakta som grov oaktsamhet varför åtalet inte bifölls (NJA 1983 s. 644).

JO 1995/96 s. 25

JO:s anmälan om disciplinansvar för rådman i tingsrätt som utan laglig grund i en brottmålsdom förordnat att utdömda böter skulle anses betalda lämnades utan bifall av Ansvarsnämnden. Felet bedömdes som ringa. Ansvarsnämndens beslut vann laga kraft (Ä 12/1994).

JO 2003/04 s. 43

Åklagares åtgärd att väcka åtal och yrka ansvar för ett preskriberat brott samt domares åtgärd att utfärda stämning och döma för brottet; även fråga om befattningshavarnas eventuella straffrättsliga ansvar för dessa åtgärder. JO inledde förundersökning mot två åklagare och två domare som deltagit i handläggning av målet. Sedan förhör hållits lade JO ned förundersökningen mot den ene åklagaren på den grunden att oaktsamheten inte nådde upp till straffbar nivå och mot de övriga misstänkta på den grunden att deras gärningar var att anse som ringa. JO riktade emellertid kritik mot befattningshavarna.

JO 2003/04 s. 58

JO väckte åtal mot en rådman för tjänstefel bestående i att denne dömt en person för ett brott som var preskriberat när domen meddelades. Åtalet ogillades i såväl Hovrätten för Västra Sverige som Högsta domstolen. HD anförde att den oaktsamhet som rådmannen gjort sig skyldig till inte var så klandervärd att den skulle föranleda straffansvar (NJA 2003 s. 291).

JO 2008/09 s. 78

Miljööverdomstolen beslutade i ett mål att inte meddela prövningstillstånd. Kort tid därefter beslutade Miljööverdomstolen om rättelse av beslutet, enligt vilken domstolen meddelade prövningstillstånd. Av JO-beslutet framgår att JO övervägde att gå vidare i saken men valde, främst med hänsyn till den långa tid som förflutit, att stanna vid att enbart rikta stark kritik mot Miljööverdomstolen för att domstolen genom rättelsebeslutet gått utöver en rättsenlig tillämpning av 32 § första stycket förvaltningsprocesslagen.

JO:s beslut 2011-03-25, dnr 2006-2010

I mål om vårdnad m.m. där föräldrarna var för sig framställde yrkande om att interimistiskt tillerkännas ensam vårdnad om de två barnen beslutade tingsrätten att bifalla den ena förälderns yrkande. Några skäl till beslutet angavs inte. JO konstaterade att det i förevarande fall, som gällde en tvistig fråga avseende vårdnad, var synnerligen angeläget att parterna, och framför allt den part som det interimistiska beslutet gick emot, skulle förstå varför domstolen hade beslutet som den hade gjort. Vidare framhöll JO, med hänvisning till ett avgörande från Europadomstolen (Suominen mot Finland, dom den 1 juli 2003), att skälen för ett beslut bl.a. är av vikt för den enskildes möjlighet att överklaga. Sammanfattningsvis uttalade JO att det i princip kunde förutsättas att det är behövligt att ange skäl för interimistiska beslut avseende tvistiga frågor om vårdnaden. JO riktade därför kritik mot rådmannen.

JK:s beslut 2006-10-04, dnr 3301-05-40

Fråga om skadestånd bl.a. för kränkning vid brott mot tystnadsplikt som begåtts av oaktsamhet och som bedömts vara ett ringa fall och därför inte skulle

föranleda straffrättsligt ansvar. Trots att uppgiften om en målsägandes namn var föremål för sekretess hade hennes namn ändå återgivits på ett ställe i den del av domen som var offentlig. JK ansåg att en skadestandsgrundande försummelse hade förekommit från rättens sida men avlog yrkandet bl.a. av det skälet att offentliggörandet inte innefattade något brott. (Se även JO 2005/06 s. 46. JO riktade allvarlig kritik mot den rådman som dömt i målet för hans handläggning av frågor om sekretess.)

JK:s beslut 2009-11-13, dnr 7039-09-22

Anmälan av två hovrättsdomare till Statens ansvarsnämnd för bristfällig hantering av bevisningen i ett mål rörande bl.a. grovt narkotikabrott. JK uttalade att domskälen innehöll sakfel samt gav ett felaktigt eller vilseledande intryck av bevisläget, något som rimligen även hade påverkat hovrätten själv i dess bedömning av den samlade bevisningen. Statens ansvarsnämnd fann i sitt beslut den 16 februari 2010 (Å 19-20/2009) att domskälen inte utformats med sedvanlig pregnans och att det – trots de konstaterade bristerna – inte var sannolikt att någon uppenbart felaktig sakuppgift utifrån tillgängligt processmaterial lagts till grund för bedömningen av åtalet. Nämnden beslöt att inte ålägga någon av domarna disciplinpåföljd.

Avräkning av tidigare frihetsberövande

NJA 1996 s. 307

Fråga om ansvar för tjänstefel för lagman i tingsrätt som av oaktsamhet underlåtit att förordna att fängelsestraff till viss tid skulle anses verkställt i anstalt. Åtalet ogillades eftersom gärningen bedömdes som ringa. De särskilda omständigheter som förelåg var bl.a. att lagmannen med kort varsel hade övertagit

målet från annan domare, att han vid förhandlingen frågat åklagaren och försvararen om det fanns frihetsberövanden att beakta utan att få sådan upplysning samt att felet hade rättats till utan att skada i form av olaga frihetsberövande inträffat.

NJA 1996 s. 806

Hovrättsledamöter som bifallit talan enligt 28 kap. 8 § brottsbalken om undanröjande av skyddstillsyn och dömt till fängelse har av oaktsamhet underlåtit att förordna om att fängelsestraffet till viss tid skulle anses verkställt i anstalt. Åtalet för tjänstefel vann bifall.

Statens ansvarsnämnds beslut 1999-11-09 (Å 8/1998)

En hovrätt gjorde en anmälan till ansvarsnämnden mot tingsfiskal för underlåtenhet att avräkna tid för tidigare frihetsberövande. Ansvarsnämnden ansåg att domaren av oaktsamhet hade åsidosatt sina skyldigheter i anställningen. Med hänsyn till att fiskalen hade tagit initiativ till den rättelse som sedan skedde och till att felet inte hade lett till att den dömde avtjänat fängelsestraff längre tid i anstalt än som bort ske var det enligt ansvarsnämnden inte motiverat att meddela domaren disciplinpåföljd.

JO 1976/77 s. 40

Avräkning av häktetid. I ärendet där flera fall av felaktig avräkning behandlats diskuterar JO utförligt ansvarsfrågorna för domare som avräknat fel. (Jfr även JO 1975/76 s. 87).

JK:s beslut 2002-10-11, dnr 3449-01-22

Fråga om en rådmän hade gjort sig skyldig till tjänstefel genom att lämna ofullständiga uppgifter om frihetsberövande i ett avräkningsunderlag. Efter slutförd förundersökning gjorde JK bedömningen att rådmannen av oaktsamhet hade åsidosatt vad som gällt för uppgiften men att gärningen var ringa. JK ansåg vidare att det inte – bl.a. mot bakgrund av att förundersökningen mot domaren fått förhållandevis stor uppmärksamhet i domarkretsar och att beslut i ett ersättningsärende indirekt innefattat kritik mot rådmannen – var nödvändigt att rådmannen meddelades någon disciplinpåföljd för tjänsteförseelse.

Förordnande om förverkande av villkorligt medgiven frihet

NJA 1994 s. 304

Hovrättsledamöters åtgärd att fastställa en tingsrätts förordnande om förverkande av villkorligt medgiven frihet, trots att förordnandet saknade laglig grund, bedömdes som straffbara tjänstefel. Högsta domstolen uttalade bl.a. att det på en domstol av hänsyn till rättssäkerheten måste ställas särskilt höga krav på noggrannhet och omsorg, inte minst vid prövningen av frågor om frihetsberövanden, samt att möjligheten generellt sett att bedöma ett fel i sådant hänseende som ringa därför är mycket begränsad.

NJA 1994 A 5

Fråga om skadeståndsskyldighet för domare respektive staten i anledning av brottmålsdom vari villkorligt medgiven frihet felaktigt förklarats helt förverkad (jfr JO 1993/94 s. 26). Skadeståndstalan mot domaren ogillades eftersom synnerliga skäl för domarens skadeståndsskyldighet inte ansågs föreligga. Även skadeståndstalan mot staten ogillades eftersom det inte visats att det felaktiga

förordnandet medfört någon ersättningsgill skada. Förordnandet hade aldrig verkställts.

NJA 1997 B 1

Rådman vid tingsrätt som i brottmålsdom förklarar villkorligt medgiven frihet förverkad trots att lagliga förutsättningar härför inte förelåg dömd för tjänstefel.

RH 1997:23

Tingsfiskal som utan laglig grund förklarar villkorligt medgiven frihet förverkad dömdes för tjänstefel. Underlåtenhet att i samma mål förordna att det ådömda fängelsestraffet till en dag skulle anses verkställt i anstalt föranledde inte ansvar för tjänstefel då oaktsamheten bedömdes som ringa.

Hovrättens för Västra Sverige dom 2000-07-14, mål nr B 5644-99

Åtal mot en lagman för att han utan laga grund dels förverkat villkorligt medgiven frihet, dels beslutat om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning. Lagmannen dömdes för tjänstefel till 50 dagsböter.

NJA 2001 s. 35

Åtal mot rådman för underlåtenhet att i tolv fall färdigställa tidigare avkunnade domar i tid samt för beslut om förverkande av villkorligt medgiven frihet utan laga grund i ett fall. Rådmannen dömdes i hovrätten för tjänstefel i enlighet med åtalet till 40 dagsböter. Högsta domstolen fastställde domslutet.

NJA 2004 s. 164

Åtal mot lagman för tjänstefel bestående i förverkande av villkorligt medgiven frihet utan att laga grund för detta förelåg. Lagmannen dömdes i hovrätten för tjänstefel till 30 dagsböter. Högsta domstolen fann att gärningen var att anse som ringa och ogillade åtalet.

JO 1993/94 s. 26

Åtal för tjänstefel mot rådman som i brottmålsdom förklarat villkorligt medgiven frihet helt förverkad, trots att laga grund för ett sådant förordnande saknats. Åtalet vann bifall i laga kraft vunnen hovrättsdom.

JO 1998/99 s. 34

Åtal för tjänstefel mot rådman som i brottmålsdom felaktigt förklarat villkorligt medgiven frihet förverkad. Åtalet ogillades i laga kraft vunnen hovrättsdom då gärningen ansågs som ringa. I sin bedömning lade hovrätten särskild vikt vid att rådmannen vid gärningen hade en mycket hög arbetsbelastning och att rådmannen drabbats av ett akut sjukdomstillstånd med – allmänt sett – allvarliga symptom.

c) Jävsfrågor

RÅ 2005 ref. 1

I ett mål, vari huvudfrågan var om lotterilagen stod i överensstämmelse med EG-rätten, prövade Regeringsrätten jävsinvändning mot regeringsråd. Regeringsrätten fann bl.a. att det ena regeringsrådets tidigare anställning som expedition- och rättschef, då en likartad fråga behandlades i en proposition om ändring av en bestämmelse i lotterilagen, inte utgjorde en sådan omständighet

som medförde jäv i målet. Inte heller utgjorde ett annat regeringsråds tidigare befattning som domare i EG-domstolen en sådan omständighet som enligt Regeringsrätten medförde jäv i målet.

Attunda tingsrätts beslut 2008-08-08, mål nr T 3798-07

En rådmän prövade genom mellandom frågan om preskription i ett skadeståndsmål mellan å ena sidan två tidigare för styckmord åtalade läkare och å andra sidan staten. Rådmanen avlog preskriptionsinvändningen. Staten genom Justitiekanslern framställde jäv mot rådmanen på den grunden att domen även innehöll uttalanden som inte tog sikte primärt på parternas påståenden och invändningar i processen, utan på parternas bevekelsegrunder för dessa. I mellandomen uttalades bl.a. att processen utgör "ett av flera förtvivlade försök från läkarna att rentvå sig från oerhörda anklagelser" medan staten "försöker förstöra läkarnas möjligheter" därtill, vilket skulle utgöra "ett allvarligt ingrepp i läkarnas rättssfär". Vid prövningen av jävsfrågan anfördes inledningsvis att tingsrätten inte hyste något tvivel om att rådmanen i och för sig skulle agera opartiskt i målet. Tingsrätten beaktade emellertid Europadomstolens praxis och betonade att det även uppställs krav på objektiv opartiskhet. Enligt tingsrätten gav uttalanden i mellandomen sammantaget intrycket att rådmanen ansåg att JK inte skulle ha tillåtit sig att framföra preskriptionsinvändningen. Vidare konstaterade tingsrätten att kommentarer i mellandomen gjorde att JK:s processföring i målet framstod som klandervärd och att det låg nära till hands att uppfatta dem som sympatyttringar för karendens sak. Härtill kom att rådmanen skrivit ett förhållandevis långt yttrande i själva jävsfrågan, varigenom han närmast blivit att uppfatta som JK:s vederdeloman i vart fall i denna fråga. Mot bakgrund av detta och även med beaktande av beslutet att

inte tillåta att mellandomen överklagades särskilt, förklarade tingsrätten rådmannen jävig att delta i den fortsatta handläggningen av målet.

RÅ 2009 ref. 8

Frågan gällde om en vid Skatteverket anställd tjänsteman, som var tjänstledig för att arbeta som adjungerad ledamot i kammarrätten, varit jävig när hon deltagit i ett beslut att avslå en begäran om muntlig förhandling i ett skattemål, där Skatteverket var motpart. Regeringsrättens majoritet ansåg att så inte var fallet. En ledamot var skiljaktig och ansåg att det förelåg en sådan särskild omständighet som var ägnad att rubba förtroendet till domarens opartiskhet i målet.

Svea hovrätts beslut 2009-06-25, mål nr B 4041-09

Tilltalade har i hovrätten yrkat att tingsrättens dom, genom vilken de dömts för medhjälp till brott mot upphovsrättslagen (1960:729), ska undanröjas på grund av grovt rättegångsfel ("Pirate Bay-målet"). Rättegångsfelet bestod, enligt de tilltalade, i att den domare som var ordförande vid tingsrättens huvudförhandling varit jävig. Som grund för jäv åberopades bl.a. att rådmannen var medlem i Svenska Föreningen för Upphovsrätt (SFU) och i Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd (SFIR). I sistnämnda förening var han också styrelseledamot. Vidare anfördes att även målsägandeombud var medlemmar i SFU och SFIR samt att ett av målsägandeombuden tillsammans med rådmannen ingick i en grupp av tvistlösare som anlätades av Stiftelsen för Internetinfrastruktur. En annan omständighet som åberopades var att såväl rådmannen som målsägandeombuden varit talare vid och deltagit i olika seminarier inom immaterialrättens område. Hovrätten fann att dessa omständigheter inte var sådana att de, var för sig eller tillsammans, var ägnade att rubba förtroendet för opartiskheten hos rådmannen. (Se även nedan NJA 2010 s. 274)

Kammarrättens i Göteborg beslut 2010-03-12, mål nr 1080-10

En klagande (en förälder) i ett mål om upphörande av vård enligt LVU anmälde jäv mot en rådman i förvaltningsrätt bl.a. på den grunden att rådmannen relativt nyligen som ordförande även dömt i ett mål om beredande av vård enligt LVU av klagandens son. Kammarrätten framhöll att sakförhållandena och omständigheterna som parterna åberopade i de båda typerna av mål i stora delar var de samma och att domstolens ställningstagande i princip rörde samma frågeställning. Enligt kammarrätten fanns det därmed anledning att utgå från att en objektiv iakttagare skulle frukta en partisk hållning hos rådmannen och han förklarades således jävig att handlägga målet.

Hovrättens för Övre Norrland beslut 2010-03-22, mål nr Ö 939-09

En kärande anmälde jäv mot en tingsrättsdomare med hänsyn till dennes handläggning av processuella frågor i målet. Tingsrätten avslog kärandens jävsinvändning. Hovrätten konstaterade att domarens meddelande av tredskodom på grund av utevaro inte var förenligt med gällande bestämmelser om parts närvaro. Enligt hovrätten var emellertid dessa omständigheter inte i sig sådana att de var ägnade att rubba förtroendet för domarens opartiskhet i målet. Hovrätten avslog överklagandet men framhöll ett JO-uttalande (dnr 3371, 1981 s. 101-102) enligt vilket JO påpekat att en domare som begått ett mera allvarligt handläggningsfel alltid gör klokt i att överväga sin vidare befattning med målet, även om formligt jäv inte kan påstås.

NJA 2010 s. 274

Saken gällde frågan om jäv i mål om fildelning ("Pirate Bay-målet"). En tilltalad framställde inför planerad huvudförhandling i hovrätten avseende tingsrätts-

domen (se referatet ovan Svea hovrätts beslut 2009-06-25, mål nr B 4041-09) jävsinvändning mot en hovrättslagman eftersom hon var medlem i Svenska Föreningen för Industriellt Rättsskydd samt mot ett hovrättsråd eftersom hon varit medlem i Svenska Föreningen för Upphovsrätt och haft andra immaterialrättsliga engagemang. Med det sistnämnda avsågs att hovrättsrådet varit sekreterare i Föreningen Svensk Forms Opinionsnämnd och tjänstgjort vid Justitiedepartementets enhet för immaterialrätt och transporträtt. Jävsinvändningarna hade ogillats av Svea hovrätt. Högsta domstolen uttalade att en domares tidigare deltagande i ett lagstiftningsärende som rättssakkunnig i Regeringskansliet inte i sig kunde anses utgöra en sådan direkt medverkan att den var ägnad att rubba förtroendet för domarens oberoende i ett mål där lagstiftningen aktualiseras. Inte heller domarnas engagemang i aktuella föreningar utgjorde skäl för en objektiv bedömning att betvivla deras opartiskhet vid prövningen av frågorna i målet.

Högsta förvaltningsdomstolens beslut 2011-03-15, mål nr 1284-10 och 1285-10

En klagande i ett mål om inkomsttaxering och skattetillägg anmälde jäv mot en rådman som vid två tillfällen prövat frågan om anstånd med betalning av den aktuella skatten. Högsta förvaltningsdomstolen uttalade att besluten rörande anstånd kunde jämföras med prövning av yrkande om inhibition och att det alltså var fråga om en preliminär bedömning. Domstolen uttalade vidare att anståndsmålen visserligen hade föregåtts av en utredning som av Skatteverket bedömts tillräcklig för att kunna avgöra taxeringsfrågan. Den prövning som görs i anståndsmålen kunde dock inte jämföras med den som görs när själva taxeringsfrågan prövas, eftersom anståndsfrågan normalt prövas innan parterna

slutfört sin talan i taxeringsfrågan. Rådmannens ställningstaganden i anståndsmålen kunde därmed inte anses innebära att hans opartiskhet vid den efterföljande prövningen kunde ifrågasättas. Högsta förvaltningsdomstolen delade därmed underinstansernas bedömning att rådmannen inte var jävig att handlägga taxeringsmålen.

Högsta förvaltningsdomstolens beslut 2011-03-15, mål nr 6002-10

I ansökan om resning yrkade en person att en kammarrätts dom i ett inkomst-taxeringsmål skulle undanröjas på grund av jäv. Till stöd för ansökan åberopades att en person som var tjänstledig från anställning hos Skatteverket (motpart i målet) deltagit som adjungerad ledamot i kammarrättens slutliga avgörande. Ledamoten hade sedan återgått i sin anställning hos Skatteverket. Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att jäv hade förelegat. Utredningen gav dock inte stöd för att kammarrättens sammansättning hade påverkat utgången i målet. Högsta förvaltningsdomstolen avslag därför ansökningen.

JO:s beslut 2005-01-27, dnr 5109-2003

Kritik mot att en regeringsrättssekreterare tagit viss befattning med mål, i vilka hon på grund av tväinstansjäv varit jävig att handlägga.

Vissa frågor om domares uppträdande m.m.

Juridisk rådgivning

JO 1961 s. 15

Domare (hovrättsassessor och tf. revisionssekreterare) hade under flera år genom uppsättande av koncept och utkast till rättegångsskrifter och genom annan juridisk rådgivning i betydande omfattning och delvis mot ersättning lämnat biträde i rättsliga angelägenheter. Domaren dömdes för tjänstefel (NJA 1960 s. 186).

Olämpligt uppträdande och olämpliga uttalanden

NJA 1977 s. 43

Fråga om skadeståndsskyldighet för staten i anledning av att rådman vid förlikningsförsök i samband med huvudförhandling bryskt visat ut ena parten och dennes ombud ur rättssalen. Handlandet, som i och för sig ansågs olämpligt och ägnat att rubba förtroendet för rådmannens opartiskhet, bedömdes inte som ärekränkning eller dylik brottslig gärning. Skadeståndsskyldighet för staten förelåg därför inte.

NJA 1990 s. 231

Skadeståndstalan mot lagman under påstående att denne gjort sig skyldig till grovt förtal av rådman i domstolen genom att bl.a. på anslagstavla anslå kollegieprotokoll med nedsättande uppgifter om rådmannen. Lagmannens åtgärder

ansågs ha inneburit förtal av rådmannen. Synnerliga skäl för skadeståndsskyldighet för lagmannen ansågs dock inte föreligga.

AD 2011 nr 74

Personalansvarsnämnden vid Rikspolisstyrelsen hade beslutat att avskeda en polisinspektör som i en på internet öppet utlagd blogg – under pseudonymen ”Farbror blå” – hade publicerat inlägg med, enligt nämnden, stötande innehåll om främst polisarbete. Polisförbundet väckte i Arbetsdomstolen talan mot staten och yrkade bl.a. att domstolen skulle ogiltigförklara avskedandet av polisinspektören och tillerkänna honom allmänt skadestånd. Staten bestred yrkandena. Enligt staten utgjorde bloggandet, med det innehåll som inläggen haft, tillräcklig grund för att avsluta anställningen. Staten anförde att polisinspektören genom bloggandet hade skadat förtroendet för polisen. Vidare anfördes att chefer och kollegor kände sig kränkta av innehållet i bloggen och hade förlorat förtroendet för polisinspektören. Arbetsdomstolen fann det klarlagt att polisinspektören inte skrivit inläggen i tjänsten eller låtit det framstå som det. Vidare konstaterade Arbetsdomstolen att polisinspektören genom att blogga på fritiden hade använt sin grundlagsskyddade yttrandefrihet. Han hade i bloggen låtit en fiktiv karaktär komma till tals och hade alltså inte uttryckt några åsikter för egen räkning i eget namn. Arbetsdomstolen noterade att polisinspektören inte hade någon utpräglad förtroendeställning inom polisen. Vidare konstaterade domstolen att det inte heller i övrigt förelåg en sådan ytterlighetssituation som eventuellt skulle kunna motivera att en myndighet ingrep om en anställd genom att utnyttja sina grundlagsfästa fri- och rättigheter förorsakade störningar i verksamheten eller skadade myndighetens anseende och allmänhetens förtroende för myndigheten (jfr AD 2003 nr 51). Följder av polisinspektörens an-

vändning av yttrandefriheten som förtroendeförlust, förlorat anseende samt upprördhet och känslor av kränkning bland allmänheten och statsanställda kunde alltså i sig inte läggas till grund för att avsluta anställningen. Arbetsdomstolen uttalade: ” I den utsträckning sådant kan ha förekommit får staten alltså tåla det.” Slutligen prövade Arbetsdomstolen om det funnits skäl att avsluta polisinspektörens anställning på grund av samarbetssvårigheter och fann det inte bevisat att det förekommit några sådana. Arbetsdomstolen gjorde alltså bedömningen att staten inte ens haft saklig grund för uppsägning och ogiltigförklarade därför avskedandet. Polisinspektören tillerkändes också ett allmänt skadestånd om 125 000 kr eftersom staten genom avskedandet allvarligt kränkt polisinspektörens grundlagsskyddade yttrandefrihet.

Statens ansvarsnämnds beslut 1981-03-25 (Ä 1/1981)

En lagman och en tingsfiskal vid samma tingsrätt anmäldes till ansvarsnämnden av JK. Tingsfiskalen hade beslutat att dom i ett mål skulle meddelas genom att hållas tillgänglig på rättens kansli en viss angiven dag kl. 14. Lagmannen hade beslutat att ge tingsrättens personal ledigt från kl. 12 den aktuella dagen. Ett av ombuden försökte under den aktuella eftermiddagen komma i kontakt med tingsrätten utan att lyckas. Ansvarsnämnden ansåg att lagmannen genom sitt beslut att ge personalen ledigt under expeditionstid hade förfarit felaktigt men att felet var ringa och därmed inte skulle föranleda disciplinpåföljd. Beträffande tingsfiskalen fann ansvarsnämnden att ansvaret för att domen fanns tillgänglig på kansliet viss tid inte åvilade denne eftersom fiskalen senast under förmiddagen hade lämnat ut domen för expediering. Yrkandet om disciplinär åtgärd lämnades därför utan bifall.

Rikspolisstyrelsens personalansvarsnämnds beslut 2011-05-05, PAN-793-106/10

En polismyndighet hade till Rikspolisstyrelsens personalansvarsnämnd anfört att en av myndighetens anställda på sin Facebooksida skrivit inlägg och kommentarer vars innehåll av polismyndigheten bedömdes stå i strid med lojalitetsplikten och som inneburit att allmänhetens förtroende för polisen hade skadats. Personalansvarsnämnden ansåg att inläggen, oavsett om de skrivits under arbetstid eller på fritiden, hade sådan anknytning till anställningen som polis att de kunde prövas i disciplinär ordning i enlighet med 14 § lagen om offentlig anställning. Polismannen ålades löneavdrag motsvarande fem dagar. Disciplinpåföljden avsåg även andra förseelser.

JO 1961 s. 37

Domare (hovrättsråd) hade i yttrande till JO över klagomål mot domaren åberopat vissa rättsfallsnotiser i NJA såsom avseende klaganden, trots att två av dessa i själva verket inte avsett klaganden utan en person med samma efternamn och samma initialer i förnamnet. Fråga om domaren – som utgått från att notiserna gällde klaganden – gjort sig skyldig till ärekränkning av klaganden i förening med åsidosättande av tjänsteplikt. Åtalet ogillades i laga kraft vunnit rådhusrättsdom.

JO 1964 s. 184

Fråga huruvida en vattenrättsdomare, som utom tjänsten deltagit såsom part i rättegångsliknande förfarande, gjort sig skyldig till otillbörliga uttalanden och åtgärder av sådan art att de oaktat han uppträtt som privatman kunde anses innefatta åsidosättande av tjänsteplikt. JO prövade i sak men fann ej anledning till åtgärd.

JO 1966 s. 15

Åtal mot vattenrättsdomare för i skrift till styrelsen för Sveriges advokatsamfund gjorda kränkande och insinuanta uttalanden om advokat. Domaren fälldes för ärekränkning i förening med åsidosättande av tjänsteplikt samt för tjänstefel till suspension under två månader.

JO 1971 s. 461

Åtal mot tingsdomare för att denne skulle ha brustit i hänsynsfullt uppträdande vid tillrättavisning av underordnad. Åtalet ogillades i laga kraft vunnen hovrättsdom.

JO 1984/85 s. 410

Olämpligt skrivsätt i en dom av en länsrätt. JO uttalar sig även om bl.a. begränsningar i JO:s tillsyn över den dömande verksamheten.

JO 1990/91 s. 29

Kritik av chefsrådman i fastighetsdomstol som anmält partsombud till åklagare för utredning av misstanke om brott. Även fråga om domares olämpliga uppträdande vid sammanträde.

JO 2002/03 s. 40

Handläggningen av ett mål om vårdnad om barn m.m. En rådman hade under pågående handläggning av målet ingett skrivelse till JK med hemställan om att JK skulle överväga huruvida en socialnämnds redan vidtagna och tillämnade åtgärder kunde anses lagliga och förenliga med barnets bästa. JO konstaterade att det i och för sig inte finns något lagligt hinder mot att domstolar underställer ordinära eller extraordinära granskningsorgan andra myndigheters åtgärder

som man har fått kännedom om under handläggningen av ett mål eller ärende. Omsorgen om domstolsväsendets integritet kräver emellertid att en domstol vidtar en åtgärd av detta slag endast i sällsynta undantagsfall och efter noggrann eftertanke. Av rådmannens yttrande framgick att hans åtgärd att skriva till JK till en del vidtogs i den ena partens intresse. JO uttalade att åtgärden redan av detta skäl skulle betraktas som klart olämplig.

JO 2003/04 s. 33

Kritik mot en tingsrätts åtgärd att anmäla ett vittne till åklagare m.m. för utredning av misstanke om brott. I samband med ett förhör glömde ett vittne av misstag kvar en handling i rättssalen, varvid käreombudet gav in handlingen till rätten och återopade den som bevisning. När vittnet fick veta detta tog hon ifrån en befattningshavare vid tingsrätten handlingen och rev itu den. Sedan parterna förlikts och målet skrivits av anmälde tingsrätten vittnets förfarande med handlingen till åklagarmyndigheten. Rättens ordförande skrev även till vittnets arbetsgivare. JO uttalade att omsorgen om domstolsväsendets integritet kräver att en domstol gör anmälan med anledning av en brottsmisstanke som uppkommit under handläggningen av ett mål bara i sällsynta undantagsfall och efter noggrann eftertanke. Åtgärden att göra en brottsanmälan med anledning av iakttagelser och händelser med anknytning till en rättegång bör under alla förhållanden vidtas av någon annan befattningshavare vid domstolen än de domare som har medverkat vid rättegången. JO ansåg att åtgärden att underätta vittnets arbetsgivare stod i klar strid med det krav på saklighet och opartiskhet som måste ställas på en domstol.

JO 2004/05 s. 52

Kritik mot en dåvarande lagman för utformningen av ett brev. En polis uppgav i ett brev till lagmannen vid en tingsrätt att två kvinnliga nämndemän tidvis hade sovit under en rättegång som hon hade bevittnat som åhörare. Sedan lagmannen vidtagit vissa utredningsåtgärder skrev han till polisen att hennes påståenden var sanningslösa och inte borde ha framförts till honom på det sätt som hade skett. Han påtalade vidare att hennes handlingssätt var förkastligt. JO uttalade att lagmannen på grundval av föreliggande material inte hade varit berättigad att dra slutsatsen att polisens påstående var sanningslöst. Under alla förhållanden borde lagmannen ha avhållit sig från att uttrycka sig nedsättande om henne och kritisera henne för att hon till honom hade framfört sina iakttagelser. JO framhöll särskilt vikten av att en domare vid korrespondens med allmänheten uttrycker sig på ett sakligt och korrekt sätt.

JO 2007/08 s. 30

En domares åtgärd att uppmana en åhörare att ta av sig sin huvudbonad vid en brottmålsförhandling. JO uttalade att den omständigheten att en person bär huvudbonad i rättssalen endast i undantagsfall kan betraktas som en sådan ordningsfråga som omfattas av bestämmelserna i 5 kap. 9 § RB. Det saknas således normalt rättsligt stöd för en ordförande att begära att en person tar av sig huvudbonaden i rättssalen. En ordförande är oförhindrad att be den som är närvarande i rättssalen att t.ex. ta av sig en huvudbonad, men om personen inte vill efterkomma önskemålet kan emellertid någon sanktion från rättens sida inte följa. JO framhöll rent allmänt att rättens ordförande inte bör be någon som bär en huvudbonad att ta av sig denna med mindre att det framstår som uppenbart att denna saknar religiös innebörd.

JO 2007/08 s. 49

Kritik mot en rådman för hans uttalande – ”det står en hyena och filmar in i salen” – i samband med att en person filmade in i en rättsal under en pågående huvudförhandling.

JO:s beslut 2009-02-25, dnr 6377-2008

Kritik mot en rådman för att han inte tillät teckenspråkstolkning för åhörare vid en huvudförhandling.

JO:s beslut 2009-10-29, dnr 3017-2009

Kritik mot tingsrättens handläggning av ett brottmål i vilket en anställd vid domstolen var part. JO påpekade att det är viktigt att tingsrätten i mål av aktuellt slag inte frångår sina rutiner på ett sådant sätt att misstanke om särbehandling uppstår. Rådmannen som var ordförande vid huvudförhandlingen kritiserades för att hon till den tilltalade lätit framföra att denna kunde sitta i salen redan när målet ropades på. Vidare kritiserades tingsrätten för att den tilltalade raderat sitt namn från den elektroniska uppropstavlan, trots att rutinen var att uppgifter om målet skulle stå kvar under resten av dagen.

JO:s beslut 2009-12-18, dnr 1984-2009

Kritik mot en rådman för uttalanden vid ett sammanträde i ett skuldsaneringsärende. Rådmannen uppgav vid sammanträdet att det sätt på vilket en handläggare vid Kronofogdemyndigheten omnämns i klagandens skrivelser till tingsrätten kunde vara ett uttryck för sådan bristande medverkan i ärendet som skulle kunna påverka klagandens möjligheter att erhålla skuldsanering i negativ riktning. JO uttalade att det självfallet är av stor vikt för allmänhetens förtroende för domstolarna att en domare vid ett sammanträde inte lämnar felaktiga

uppgifter om innehållet i gällande rätt och inte heller uttalar sig på ett sätt som kan ge upphov till misstanke om att han eller hon tar ovidkommande hänsyn eller har en förutbestämd uppfattning i saken.

JO 2010/11 s. 48

Kritik mot en rådmans åtgärd att med anledning av ett upplevt hotfullt agerande inte tillåta åhörare att bära viss klädsel – västar med klubbemblem – under en rättegång. JO uttalade att rådmannen i stället borde ha övervägt att visa ut åhörarna med stöd av 5 kap. 9 § alternativt 36 kap. 18 § och 37 kap. 3 § rättegångsbalken.

JK 1985 s. 125

Kritik mot tingsrättslagman för att denne i samband med handläggningen av mål uppträtt på ett sätt som skadat tilltron till rättens objektivitet och som inte kunde godtas.

JK:s beslut 2010-04-26, dnr 1022-10-21

Kritik mot en rådmän som i samband med att han av en annan anställd ombads ta över ett samtal uttryckte sig nedsättande om uppringaren genom att säga "är det den där galningen?". JK konstaterade att det är av yttersta vikt att alla anställda uppträder korrekt och respektfullt i kontakten med enskilda personer som vänder sig till domstolen. Vidare uttalade JK att det också är viktigt att man inom den egna domstolen har ett respektfullt förhållningssätt när man internt talar om parter och andra som man kommer i kontakt med.

JK:s beslut 2011-09-20, dnr 5394-10-31

En departementssekreterare i Regeringskansliet och placerad på dåvarande Integrations- och jämställdhetsdepartementet hade före sin anställning på sin privata blogg skrivit inlägg där han bl.a. hade jämfört islam med nazismen. Blogginlägget uppmärksammades i massmedia där det även framgick att tjänstemannen efter samtal med statssekreteraren skulle ha fräntagits sina tidigare arbetsuppgifter samt att statssekreteraren skulle ha yttrat att det som medarbetaren skrivit var ousäktligt. En privatperson vände sig till JK och ifrågasatte om departementets agerande var förenligt med yttrandefriheten. I ärendet fann JK klarlagt att tjänstemannen framfört sina åsikter på en privat blogg som i och för sig inte omfattades av regleringen i yttrandefrihetsgrundlagen. JK förklarade sig dock dela ett uttalande av JO (beslut 2009-09-25, dnr 149-2009 m.fl.) om att bestämmelserna i regeringsformen innebär att det också inom regeringsformens ram finns ett motsvarande skydd mot repressalieåtgärder även när tryckfrihetsförordningen eller yttrandefrihetsgrundlagen inte kan tillämpas. Enligt JK var utgångspunkten därför att tjänstemannen inte hade fått utsättas för några repressalier för att han framfört privata åsikter på sin blogg. Vid sin bedömning av vad som fick anses vara gällande rätt anslöt sig JK till ovan nämnda JO-beslut. I detta uttalade JO bl.a. att en myndighet, för att förebygga företroendeskador motsvarande de som riskerar att uppkomma vid jävsförhållanden, någon gång kan ha rätt att vidta åtgärder när exempelvis en beslutsfattare av allmänheten kan framstå som mindre lämpad att handlägga vissa typer av ärenden. Enligt JO får en avvägning göras mellan kravet på myndighetens opartiskhet och skyddet för yttrandefriheten. Vidare torde det enligt JO finnas utrymme för att nå en samförståndslösning som inte behöver ses som en repressalie. I det aktuella ärendet ansåg JK att det fick anses naturligt och tillåtet

att departementet ville bemöta tjänstemannens åsikter. Av utredningen i ärendet framgick att departementet och tjänstemannen hade kommit överens om att tjänstemannen skulle få andra arbetsuppgifter inom departementet. Enligt JK fick denna överenskommelse ses som en sådan samförståndslösning som borde kunna godtas. Då utredningen inte heller i övrigt visade att tjänstemannen på annat sätt drabbats av ofördelaktiga konsekvenser fann JK att den anställda inte hade utsatts för någon otillåten repressalie. Sammanfattningsvis fann JK att det inte fanns skäl att uttala någon kritik mot företrädare för departementet med anledning av det inträffade.

Vård av handlingar

Statens ansvarsnämnds beslut 2003-09-21 (Ä 8/2003)

En domare hade glömt kvar handlingar i ett mål i fickan på ett flygplanssäte. Handlingarna omfattades av sekretess och hittades senare av en annan person. Nämnden beslutade om varning.

JO 1979/80 s. 18

Disciplinansvar för rådman i fastighetsdomstol som kastat bort vissa handlingar som ena parten ingivit i ett expropriationsmål. Ansvarsnämnden beslöt om varning (Ä 4/1979).

JO:s beslut 2010-02-26, dnr 5671-2009

Kritik mot en tingsrätt för att inga åtgärder vidtogs med anledning av skrivelser som måste ha uppfattats som en ansökan om stämning och för att skrivelserna sedan förkommit.

Underlåtenhet att inställa sig på arbetsplatsen

NJA 1975 B 10

Rådman i tingsrätt hade vid två tillfällen underlåtit att inställa sig till tjänstgöring utan att anmäla laga förfall samt vid nio tillfällen, varav två vid offentlig förhandling, uppträtt så påverkad av alkohol eller annat berusningsmedel att hans tjänsteduglighet varit avsevärt nedsatt. Han dömdes för tjänstefel och grovt tjänstefel samt till avsättning från tjänsten som rådman.

Malmö tingsrätts dom 2007-07-06, mål nr T 3172-06

Fråga om disciplinpåföljd för domare. Statens ansvarsnämnd meddelade i beslut den 27 mars 2006 (Ä 30/2005) en domare varning för att han av oaktsamhet hade åsidosatt sina skyldigheter i anställningen och då detta fel inte kunde anses ringa. Domaren hade under tre dagar inte varit tillgänglig på arbetsplatsen i den utsträckning som arbetet hade krävt det. Malmö tingsrätt fann att domaren gjort sig skyldig till tjänsteförseelse men att denna skulle bedömas som ringa och upphävde därför beslutet om varning.

JO 1983/84 s. 420

Uttalanden om domares skyldighet att inställa sig på sin arbetsplats (dnr 1586-1982).

Relation till och kontakter med massmedia m.m.

JO 1969 s. 39

Är det förenligt med nämndemans tjänsteäliggande att verka som pressreferent av domstolsförhandlingar i vilka han själv deltagit som domare? JO pekade på att lagliga hinder härför inte föreligger men diskuterade saken ytterligare.

JO 1983/84 s. 38

Tingsrätt har ansetts skyldig att lämna ut tillgängliga personuppgifter om nämndemän.

JO 1986/87 s. 19

Kritik av tingsrättslagman för olämpligt uppträdande mot journalist. Brister i fråga om information angående ordningsföreskrifter för besökande vid domstolen.

JO 1992/93 s. 26

Domstolarnas beslut om ljudupptagning av annan än rätten och direktsändning i radio under rättegången om mordet på statsminister Olof Palme; även fråga om allmänhetens tillträde till förhandlingarna.

JO 2004/05 s. 35

JO inledde förundersökning mot en rådman för tjänstefel bestående bl.a. i att hon beslutat att allmänheten inte fick tillträde till offentliga delar av två häktningsförhandlingar. JO beslutade att lägga ned förundersökningen, men riktade allvarlig kritik mot rådmannens handläggning.

JO 2006/07 s. 517

Kritik mot en rådman vid en länsrätt för handläggningen av ett ärende om handlingsutlämning. En journalist begärde att få en dom meddelad på handlingarna översänd per telefax så snart den var offentlig. Rådmannen lämnade beskedet att domen inte skulle skickas på det sättet utan per post. När länsrätten inte översände domen via telefax begärde journalisten på plats vid domstolens expedition att få en kopia av den. Rådmannen uppmanade då journalisten att låta sig nöja med domen dagen därpå och hotade, enligt journalisten, med minskad service för att förmå honom att vänta med sin begäran. JO uttalade att en beställares önskemål om att få handlingen expedierad via telefax bör ge upphov till en presumtion för att denna expedieringsform ska användas. Omständigheter som vid lämplighetsprövningen måste vägas in vid sidan av ett sådant framfört önskemål är exempelvis arbetssituationen, beställningens omfattning och handlingens innehåll. Av rådmannens yttrande framgick att han betraktade det som ett problem att tidningar fick del av länsrättens domar före parterna i målet, eftersom parterna därmed riskerar att få läsa om domen i tidningen innan de själva har fått del av den. JO uttalade förståelse för denna aspekt men ville samtidigt understryka att hänsyn av denna art aldrig fick innebära en inskränkning av de rättigheter att få del av allmänna handlingar som följer av offentlighetsprincipen och myndighetens serviceskyldighet. Rådmanens agerande i syfte att förhålla utlämnandet av domen ansåg JO olämpligt.

JO 2007/08 s. 33

Kritik mot en rådman med anledning av ett beslut om förbud mot ljudupptagning vid huvudförhandling i brottmål.

JK 1981 s. 98

Fråga om åsidosättande av 5 kap. 1 § rättegångsbalken vid domstolsförhandling. Häktningsförhandling hölls efter kl. 16.40 då tingshusets växel stängts, dörrarna låsts och vaktmästarna lämnat tingsrätten.

JK 1982 s. 194

Fråga om brott mot tystnadsplikt avseende innehållet i en dom som ännu inte hade meddelats.

JK 1983 s. 29

Fråga om ledamot av Högsta domstolen gjort sig skyldig till åsidosättande av tystnadsplikt genom att utlämna ett pressmeddelande angående innehållet i en ännu inte meddelad dom. JK fann att utlämnandet av pressmeddelandet inneburit ett uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikten, men att detta inte skett för att skada de intressen den aktuella bestämmelsen i sekretesslagen är avsedd att skydda. I stället fick förfaringssättet anses ha varit dikterat av ett vällovligt intresse att allmänheten skulle få en så vederhäftig information som möjligt. JK meddelade åtalsunderlåtelse.

JK 1986 s. 57

Fråga om vattenrättsdomares kontakter med media i mål och ärenden som handlades av domaren. JK uttalade att, den enskilde domarens yttrandefrihet måste lämnas oförkränt, men att det mot bakgrund av jävsreglerna är uppenbart att en domare måste vara försiktig vid sina kontakter med företrädare för massmedia när det gäller mål och ärenden som domaren själv handlägger, så att domarens yttranden inte kan uppfattas som ställningstaganden på förhand i

frågor som är föremål för domstolens prövning. Viss kritik uttalades mot domaren.

JK 1988 s. 180

Ifrågasatt brott mot tystnadsplikt m.m. (styckmordsmålet).

JK 1994 s. 71

Anmälan mot en hovrättsdomare med anledning av uttalanden till parter samt uttalanden och artiklar i massmedia om en advokat. Viss kritik riktades mot domaren vad gäller dennes uttalanden till parter. I beslutet lade JK några principiella synpunkter på frågorna, bl.a. den omständigheten att situationen kan aktualisera särskilda överväganden för domstolens chef. I det sammanhanget hänvisas till vissa JO-uttalanden i JO 1988/89 s. 213.

JK 1997 A. 2

Fråga om lämpligheten av att domare (tingsrättslagman) tillskriver part i rättegång i anledning av partens insändare i en tidning. Kritik riktades mot domaren.

JK:s beslut 1999-11-04, dnr 254-99

Viss kritik av lagman vid tingsrätt för att denne genom att tillskriva överåklagare angående underordnad åklagares uttalande i media kommit i konflikt med grunderna för det s.k. repressalieförbudet i 1 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen.

JK:s beslut 2005-11-24, dnr 6088-05-21

En riksdagsledamot framförde klagomål mot att en hovrätt i ett avgörande i mål om våldtäkt mot barn satt ned skadeståndet avseende kränkning. JK kon-

staterade att den kritik som hade riktats mot domen i aktuellt avseende var illa underbyggd och orättmätig samt grundade sig av allt att döma på oriktig mediarapportering. Vidare uttalade JK att när ogrundad kritik framförs från ansvarigt politiskt håll, riskerar förtroendet för domstolarna att utan fog urholkas. JK uttryckte sin förhoppning om att kritiken mot domstolarna framledes skulle bli mer ansvarsfull.

Brott utom tjänsten m.m.

AD 1989 nr 52

En rådmän hade genom godkänt strafföreläggande ådömts 70 dagsböter för snatteri i tre fall. Ansvarsnämnden ansåg att vad rådmannen hade gjort sig skyldig till inte kunde antas medföra avskedande och avskrev ärendet från vidare handläggning (1985-11-26, Ä 9/1985). Rådmannen dömdes senare för snatteri till 50 dagsböter. Ansvarsnämnden ansåg att rådmannen genom återfall i brott hade visat sig uppenbarligen olämplig att inneha sin anställning som rådmän och beslutade att avskeda honom (1988-04-11, Ä 6/1987). På talan av rådmannen förklarade tingsrätten (dom 1988-11-04) avskedandet av honom ogiltigt. Arbetsdomstolen – som vid sin bedömning bortsåg från viss brottslighet – ändrade tingsrättens dom och avslog rådmannens yrkande om att beslutet om avskedande av honom skulle förklaras ogiltigt. Domstolen uttalade bl.a. att bedömningen av om rådmannen hade visat sig uppenbarligen olämplig att inneha sin anställning skulle göras mot bakgrund av allt som ålåg honom i tjänsten.

AD 1992 nr 51

En kammarrättsassessor hade tidigare dömts för grov vårdslöshet i trafik och rattfylleri (som nu skulle motsvara grovt rattfylleri) till skyddstillsyn med föreskrift om vård och behandling i alkoholavvänjande syfte jämte 100 dagsböter. Ansvarsnämnden fann då inte anledning till åtgärd utan avskrev ärendet (1987-12-15, Ä 10/87). Assessorn dömdes ett par år senare på nytt för rattfylleri (som nu skulle motsvara grovt rattfylleri) till villkorlig dom jämte 100 dagsböter. Betydelsen av alkoholberoende av sjukdomskaraktär och åtgärd för rehabilitering aktualiserades. Ansvarsnämnden beslutade att avskeda assessorn (1991-03-27, Ä 3/1991). Assessorns fackliga organisation väckte talan vid Arbetsdomstolen och yrkade att domstolen skulle förklara avskedandet ogiltigt. Arbetsdomstolen ansåg att avskedandet var lagligen grundat och ogillade organisationens talan.

AD 2007 nr 63

Statens ansvarsnämnd beslutade den 1 september 2005 (Ä 20/2005) att avskeda en hovrättsassessor som godkänt ett strafföreläggande avseende dels ett fall av köp av sexuella tjänster, dels ett fall av försök till köp av sexuella tjänster. Påföljden i strafföreläggandet var bestämd till 70 dagsböter. Hovrättsassessor godtog inför ansvarsnämnden gärningsbeskrivning och brottsrubricering i strafföreläggandet. Hovrättsassessor väckte talan mot staten med yrkande bl.a. om att avskedandet skulle förklaras ogiltigt. Vid tingsrätten gjorde hovrättsassessor gällande att han, trots det av honom godkända strafföreläggandet, inte hade gjort sig skyldig till brott. Tingsrätten fann att hovrättsassessor inte hade gjort sig skyldig till något brott som kunde läggas till grund för avskedande och biföll hovrättsassessorns yrkande. Arbetsdomstolen bedömde att de i strafföreläggandet angivna handlingarna inte var straffbara men att doma-

ren genom sitt handlande – sammanlagt tre besök och ett telefonsamtal till en lokal där det erbjöds sexuella tjänster mot betalning – grovt hade åsidosatt sina åligganden mot arbetsgivaren. Arbetsdomstolen avslag därmed hovrättsassessorns talan om ogiltigförklaring av avskedandet.

AD 2009 nr 59 och AD 2010 nr 51

En tingsnotarie som hade dömts till villkorlig dom och dagsböter för en miss-handel som hade begåtts ett knappt år före anställningen avskedades. Arbetsdomstolen fann vid sin prövning av yrkande om interimistiskt förordnande att anställningen trots avskedandet skulle bestå till dess tvisten hade slutligt avgjorts, eller längst till dess notarietjänstgöringen hade fullgjorts. Arbetsdomstolen meddelade den 7 oktober 2009 dom (AD 2009 nr 59) innebärande att kändens talan medgavs. Arbetsdomstolen förpliktade vidare genom dom den 23 juni 2010 (AD 2010 nr 51) staten att till tingsnotarien betala allmänt skadestånd. Grunden för detta var att staten fick anses ha stängt av tingsnotarien från arbete i strid med 37 § anställningsskyddslagen när denne inte hade blivit förordnad att handlägga brottmål i enlighet med 18 § 1-3 tingsrättsinstruktionen.

Statens ansvarsnämnds beslut 1980-10-08

En rådman hade dömts för rattfylleri (som nu skulle motsvara grovt rattfylleri) till villkorlig dom och 80 dagsböter. Av domen framgick att rådmannen hade alkoholproblem och led av hjärtsjukdom. Ansvarsnämnden fann att vad rådmannen hade gjort sig skyldig till inte föranledde någon åtgärd av nämnden.

Statens ansvarsnämnds beslut 1983-05-05 (Ä 1/1983)

Ett kammarrättsråd hade dömts för rattfylleri (som nu skulle motsvara grovt rattfylleri) till fängelse en månad. Ansvarsnämnden fann att vad kammarrättsrådet hade gjort sig skyldig till inte föranledde någon åtgärd av nämnden.

Statens ansvarsnämnds beslut 1984-03-23 (Ä 7/1983)

Ansvarsnämnden hade tidigare stängt av en rådman eftersom han inte hade fullgjort sina arbetsuppgifter tillfredsställande och då förhållandena var sådana att han inte heller kunde antas vara tjänstduglig. Rådmanen dömdes sedan för stöld (begången på arbetsplatsen) och urkundsförfalskning till villkorlig dom samt för rattfylleri (som nu skulle motsvara grovt rattfylleri) till fängelse en månad. Ansvarsnämnden beslutade med anledning av brotten att avskeda rådmanen samt beslutade om fortsatt avstängning av honom.

Statens ansvarsnämnds beslut 1984-04-10 (Ä 12/83)

Ett hovrättsråd, även vice ordförande på avdelning, hade dömts för olovligt förfogande till 40 dagsböter. Ansvarsnämnden fann att tillräckliga skäl att avskeda domaren inte förelåg och avskrev därför ärendet från vidare handläggning.

Statens ansvarsnämnds beslut 1985-11-26 (Ä 5/85)

En hovrättsassessor dömdes för misshandel (ringa brott), förargelseväckande beteende och våld mot tjänsteman till 100 dagsböter. Ansvarsnämnden fann att vad assessorn hade gjort sig skyldig till inte utgjorde skäl till avsked utan avskrev ärendet.

Statens ansvarsnämnds beslut 1986-11-05 (Å 11/1984)

En rådman hade dömts för tre fall av misshandel av sin sambo till fängelse tre månader. Ansvarsnämnden (majoriteten) ansåg att det inte förelåg tillräckliga skäl att avskeda rådmannen och avskrev ärendet. Ordföranden i ansvarsnämnden ansåg att rådmannen hade visat sig uppenbart olämplig att inneha domartjänst och att han därför skulle avskedas. JK förde talan mot ansvarsnämndens beslut vid Arbetsdomstolen med yrkande om att rådmannen skulle avskedas. Rådmannen beviljades därefter tjänstledighet från sin anställning som rådman under längst två år. Arbetsdomstolen avskrev målet sedan JK hade återkallat sin talan eftersom parterna hade ingått förlikning i målet.

Statens ansvarsnämnds beslut 1993-03-02 och 1993-04-29 (Å 1/1993) samt 1999-04-27 (Å 5/1999)

En rådman hade åtalats för stöld och skadegörelse. Ansvarsnämnden uttalade i yttrande till tingsrätten (1993-03-02) att det inte fanns tillräckliga skäl för att anta att rådmannen, om han fälldes, skulle komma att avskedas till följd av brotten. Rådmannen dömdes för snatteri och skadegörelse till villkorlig dom och 75 dagsböter. Ansvarsnämnden beslutade den 29 april 1993 att avskriva ärendet. Senare åtalades rådmannen för tjänstefel bestående i 20 fall av dröjsmål i handläggningen. I yttrande till hovrätten (1999-04-27) anförde ansvarsnämnden att det inte fanns skäl att anta att rådmannen, om han dömdes till ansvar i enlighet med åtalet, skulle komma att avskedas. Hovrätten biföll delvis åtalet och dömde rådmannen för tjänstefel till 50 dagsböter.

Statens ansvarsnämnds beslut 1999-02-12 och 1999-05-10 (Å 1/1999)

En rådman var skäligen misstänkt för trolöshet mot huvudman alternativt behörighetsmissbruk. Med anledning av misstanken beslutade ansvarsnämnden

att rådmannen skulle vara avstängd från sitt arbete. Sedan åtal hade väckts mot rådmannen sade han upp sin anställning. Ansvarsnämnden skrev av ärendet (1999-05-10). Rådmannen dömdes senare för trolöshet mot huvudman till villkorlig dom. Vid påföljdsvalet beaktade tingsrätten särskilt att brottet hade fått konsekvenser för rådmannens anställning som domare.

Statens ansvarsnämnds beslut om varsel om avsked i anledning av brott utom tjänsten

Statens ansvarsnämnd har i några ytterligare fall beslutat varsla domare om avsked i anledning av misstanke om brott utom tjänsten. Ärendena har därefter skrivits av i nämnden på grund av uppsägning. Fallen har rört köp av sexuella tjänster (Ä 15/2004), barnpornografibrott (Ä 18/2004), rattfylleri (Ä 36/2005) och trolöshet mot huvudman (Ä 2/2007).

Statens ansvarsnämnds beslut 2011-03-22 (Ä 2/2011)

En rådman hade godkänt ett strafföreläggande på 40 dagsböter avseende rattfylleri. Ansvarsnämnden uttalade att även om det i och för sig inte var förenligt med tjänsten som domare att göra sig skyldig till rattfylleribrott utgjorde det som hade framkommit i ärendet inte tillräcklig grund för att ansvarsnämnden skulle pröva frågan om rådmannen skulle avskedas från sin anställning. Ansvarsnämnden beslutade att inte vidta någon åtgärd och skrev av ärendet från vidare handläggning.

JK:s beslut 2005-05-25, dnr 2495-05-22

Fråga om JK:s eventuella åtgärder med anledning av att ett justitieråd har gjort sig skyldig till brott. JK uttalade att vid bedömningen av om det i ett enskilt fall finns tillräckliga skäl för JK att väcka talan i Högsta domstolen om avskiljande

från anställningen bör i första hand beaktas brottslighetens straffvärde och omfattning. Vidare bör hänsyn tas till brottets art. En avgörande fråga bör vara vilken inverkan brottsligheten får på förtroendet för domarens fortsatta dömande verksamhet. JK ansåg att justitierådet genom sitt handlande – ett fall av brott mot sexköpslagen – inte kunde anses ha visat sig uppenbarligen olämplig att inneha sin tjänst.

Användande av tjänstetitel för privat angelägenhet m.m.

JO 2004/05 s. 54

Lämpligheten av att en domare använt sig bl.a. av sin tjänstetitel och hovrättens fax jämte faxmissiv i en privat rättslig angelägenhet. Ett hovrättsråd hjälpte sin svägerska i en rättslig angelägenhet genom att skicka en skrivelse med begäran om svar på vissa frågor till två förbundsjurister på ett fackförbund. Hovrättsrådet undertecknade skrivelsen med sin tjänstetitel och angav att det där antecknade telefonnumret var hennes direkttelefonnummer på hovrätten. Hon faxade därefter skrivelsen från hovrättens fax tillsammans med hovrättens faxmissiv. JO kritiserade hovrättsrådet för att hon privat använt sig av hovrättens faxmissiv. Vidare framhöll JO rent allmänt att det är av grundläggande betydelse för förtroendet för domarkåren och domstolarna att en domares skrivelser och andra åtgärder i privata rättsliga angelägenheter ges sådan form att det står helt klart att domaren inte agerar på yrkets vägnar. JO uttalade att en domare bör vara restriktiv med att använda sin tjänstetitel när domaren som privatperson agerar i ett rättsligt sammanhang. Det får självfallet inte förekomma att en domare i situationer av detta slag använder sin titel på ett sådant sätt att den kan uppfattas som ett påtryckningsmedel.

JO:s beslut 2008-04-15, dnr 2678-2007

Kritik mot en domstolssekreterares åtgärd att i en privat rättslig angelägenhet använda sig av sin mejladress vid tingsrätten och kuvert med tingsrättens poststämpel. Även kritik mot tingsrätten för att den inte utan dröjsmål, sedan mål där domstolssekreteraren var part anhängiggjorts, vidtog åtgärder för att anförtro handläggningen av målet till domare som inte var jävig.

JO 2010/11 s. 270

En f.d. domstolschef med fortsatt offentligt uppdrag bistod en person i ett migrationsärende. Ett i ärendet inledande e-postmeddelande undertecknade han med angivande av sin tidigare och nuvarande tjänstetitel. Vid handläggningen av ärendet bedömde en ambassadtjänsteman att ett ingivet pass på grund av dess skick inte var giltigt. Den f.d. domstolschefen framförde i anmälan till JO kritik mot ambassadens handläggning av ärendet. JO fann dock inte anledning att kritisera ambassaden. I beslutet framhöll JO att upplysningen om anmälares tidigare och nuvarande ställning som överordnad jurist i statens tjänst gav ambassaden särskild anledning att iaktta stadgandet i 1 kap. 9 § regeringsformen. JO underströk att det rädde ett självklart krav på att myndigheter ska behandla alla ärenden likformigt och sakligt utan hänsynstagande till förekommande personers samhällsställning eller andra ovidkommande omständigheter.

Bisysslor och tillstånd att uppträda som ombud

Statens ansvarsnämnds beslut 1994-10-28 (Å 19/1994)

En hovrätt hade anmält en i hovrätten anställd men tjänstledig assessor till ansvarsnämnden eftersom assessorn bedrivit advokatverksamhet under tid då han inte var tjänstledig. Enligt ansvarsnämnden innefattade de vidtagna åtgärderna inte att vara ombud vid allmän domstol och de stod därför inte i strid med regleringen i 12 kap. 3 § RB. Beträffande frågan om åtgärderna stod i strid med förbudet enligt 6 kap. 1 § äldre LOA uttalade ansvarsnämnden att åtgärderna visserligen rörde advokatverksamhet, vilken en domare normalt var förhindrad att medverka i. Åtgärderna var emellertid av begränsad omfattning och av så enkel och osjälvständig beskaffenhet att det inte kunde sägas ha uppstått någon risk för förtroendeskada genom åtgärderna. Ansvarsnämnden avskrev därför ärendet.

JO 1964 s. 490, 500

Framställning till Kungl. Maj:t om bisysslereglerna, avsnittet särskilt vad gäller domare.

JO 1967 s. 164

Lämpligheten av att domare var ledamot av försäkringsbolagens nämnder för enhetlig bedömning av skadefall. JO fann ej anledning till åtgärd.

JO 1975 s. 129

Fråga huruvida uppdrag som ordförande i försäkringsbolags skadenämnd var förenligt med domares ordinarie tjänsteutövning.

JO 1984/85 s. 82

Bisyssla för domare (rådman som bouppteckningsförrättare).

JK 1989 s. 98

Angående domares bisysslor; fråga om av hyresråd bedriven kursverksamhet i hyresrätt var att anse som förtroendeskadlig bisyssla. Se också JK 1990 s. 178.

Domarnämndens beslut 2008-09-24, dnr 22-2008

Domarnämnden lämnade en länsrättsfiskals ansökan om att uppträda som ombud för sin sambos fars företag i en tvist utan bifall. Tvisten skulle handläggas vid en tingsrätt som dels var samlokaliserad, dels hade gemensam administration med den länsrätt vid vilken fiskalen för närvarande tjänstgjorde. Nämnden ansåg mot bakgrund av detta att det inte förelåg tillräckliga skäl att bevilja fiskalen det begärda tillståndet.

Domarnämndens beslut 2008-10-22, dnr 33-2008

Domarnämnden lämnade en föredragande i kammarrätt tillstånd att uppträda som ombud för sin väninna i ett sjukersättningsärende, som kunde komma att handläggas som mål vid länsrätt under annan kammarrätt än den i vilken föredraganden var anställd.

Domarnämndens beslut 2010-06-16, dnr 74-2010

Domarnämnden lämnade utan bifall ett hyresråds ansökan om tillstånd att uppträda som ombud för en kamrat i en tvist rörande servitut, som kunde komma att handläggas som mål i tingsrätt. Enligt Domarnämnden utgjorde den omständigheten att huvudmannen var kamrat inte tillräckliga skäl att bevilja tillstånd.

God domarsed - om tjänsteansvar och tillsyn

I denna publikation redovisas referat avseende rättstillämpningen hos domstolarna, Statens ansvarsnämnd, JO, JK m.fl. i frågor om tjänsteansvar och tillsyn med huvudsaklig inriktning på domstolar och domare. Områden som behandlas är bl.a. måls beredning och avgörande samt frågor om domares uppträdande.

BESTÄLLNINGSDRESS:

Domstolsverket
551 81 Jönköping

E-POST:

domstolsverket@dom.se

INTERNET:

www.domstol.se

SVERIGES
DOMAREFÖRBUND

SVERIGES DOMSTOLAR